

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра міжнародних економічних відносин

Допущено до захисту
Завідуюча кафедрою
к.е.н., доцент Уханова І.О.

«29» листопада 2024 р.

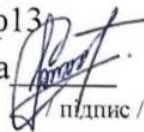
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини»
за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини»

**НА ТЕМУ «ВПЛИВ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ НА
РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ»**

Виконавець:

студентка ЦЗФН, гр. 6зф13

Свячена Тетяна Іванівна

підпис /

Науковий керівник:

к.е.н., доцент

Тарасевич Наталія Вадимівна

підпис /

ОДЕСА – 2024

АНОТАЦІЯ

Свячена Т.І., «Вплив іноземного банківського капіталу на розвиток національної економіки».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини» за освітньою програмою «Міжнародні економічні відносини». – Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2024 р.

Кваліфікаційна робота магістра складається з трьох розділів. Об'єктом дослідження є іноземний банківський капітал та його вплив на розвиток економіки.

У роботі досліджені теоретичні основи присутності іноземного банківського капіталу у економічній сфері; обґрунтовані поняття іноземного банківського капіталу, цілі та функції його залучення; узагальнені мотиви глобалізації банківського бізнесу та наслідки присутності іноземного капіталу у фінансовому секторі економіки; розглянуті основні підходи до державного регулювання присутності іноземного капіталу та діяльності іноземних банків.

Охарактеризовано та проаналізовано практичні аспекти впливу іноземного банківського капіталу на розвиток національної економіки; досліджено етапи входження іноземного капіталу на вітчизняний фінансовий ринок; розглянуті структура та динаміка присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі; здійснено дослідження процесів залучення іноземного капіталу у банківські системи зарубіжних країн.

Обґрунтовано детермінанти впливу іноземного капіталу на економічний розвиток країни; визначені перспективи залучення іноземного капіталу в контексті подальшого інвестування економіки України.

Ключові слова: іноземний банківський капітал, банківська установа, нерезиденти, фінансовий ринок, інвестування, національна економіка.

ANNOTATION

Svyachena T.I., «The influence of foreign banking capital on the development of the national economy».

Qualification work for obtaining a master's degree in specialty 292 "International Economic Relations" under the educational program "International Economic Relations". – Odesa National University of Economics. – Odesa, 2024.

The master's qualification work consists of three sections. The object of the study is foreign banking capital and its influence on economic development.

The paper examines the theoretical foundations of the presence of foreign banking capital in the economic sphere; substantiated concepts of foreign banking capital, the goals and functions of its attraction; generalized motives for the globalization of the banking business and the consequences of the presence of foreign capital in the financial sector; considers the main approaches to state regulation of the presence of foreign capital and the activities of foreign banks.

The practical aspects of the influence of foreign bank capital on the development of the national economy are characterized and analyzed; the stages of entry of foreign capital into the domestic financial market were investigated; the structure and dynamics of the presence of foreign capital in the domestic banking system are considered; a study of the processes of attracting foreign capital into the banking systems of foreign countries was carried out.

The determinants of the influence of foreign capital on the economic development of the country are substantiated; determined prospects of attracting foreign capital in the context of further investment in the economy of Ukraine.

Keywords: foreign bank capital, banking institution, non-residents, financial market, investment, national economy.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ У ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРІ.....	7
1.1. Поняття іноземного банківського капіталу, цілі та функції його залучення	7
1.2 Мотиви глобалізації банківського бізнесу та наслідки присутності іноземного капіталу у фінансовому секторі економіки.....	16
1.3. Основні підходи до державного регулювання присутності іноземного капіталу та діяльності іноземних банків	25
Висновки до розділу 1	31
РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	33
2.1 Етапи входження іноземного капіталу на вітчизняний фінансовий ринок.....	33
2.2 Оцінка структури, динаміки присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі	38
2.3 Дослідження процесів залучення іноземного капіталу у банківські системи зарубіжних країн	47
Висновки до розділу 2.....	55
РОЗДІЛ 3. ОПТИМІЗАЦІЯ ВПЛИВУ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ	58
3.1 Детермінанти впливу іноземного капіталу на економічний розвиток країни.....	58
3.2 Перспективи залучення іноземного капіталу в контексті подальшого інвестування економіки України.....	62
Висновки до розділу 3.....	71
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ.....	88

ВСТУП

Актуальність дослідження. У сучасних умовах економічного розвитку України стикається з впливом економічних і політичних криз у країні, а також глобальних змін у світовій фінансовій індустрії. Загальна фінансова нестабільність, обмеженість внутрішніх фінансових та капітальних ресурсів, потреба у підвищенні реального рівня капіталізації вітчизняних банківських установ змушують залучати іноземний капітал до національної фінансової системи.

Економічна стабільність України та країн світу формується за рахунок залучення як вітчизняного, так і іноземного капіталу. Однак присутність іноземного капіталу в українських банках має двоякий вплив на фінансову стабільність держави. З одного боку, банківські установи з іноземними інвестиціями підвищують конкуренцію на міжбанківському ринку, покращують обслуговування клієнтів і розширюють асортимент банківських послуг. З іншого боку, наявність іноземного капіталу може створювати ризики для стабільності банківської системи через її вразливість до дестабілізуючих чинників.

Збільшення частки іноземного банківського капіталу може підвищити загальну нестабільність банківського сектора, а також призвести до монополізації ринку банківських товарів та послуг іноземними інвесторами, що може загрожувати національним інтересам і збільшити економічну залежність країни. Ці обставини потребують більш детального аналізу і прогнозування можливих змін для запобігання надмірному впливу іноземного капіталу на фінансово-кредитну систему та економіку в цілому.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування та розроблення практичних рекомендацій, що спрямовані на оптимізацію впливу іноземного банківського капіталу на розвиток національної економіки. Досягнення мети передбачає вирішення основних **завдань кваліфікаційної роботи:**

- теоретично обґрунтувати поняття іноземного банківського капіталу, цілі та функції його залучення;
- вивчити мотиви глобалізації банківського бізнесу та наслідки присутності іноземного капіталу у фінансовому секторі економіки;
- опанувати основними підходами до державного регулювання присутності іноземного капіталу та діяльності іноземних банків;
- дослідити етапи входження іноземного капіталу на вітчизняний фінансовий ринок;
- розглянути структуру та динаміку присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі;
- дослідити процеси залучення іноземного капіталу у банківські системи зарубіжних країн;
- визначити детермінанти впливу іноземного капіталу на економічний розвиток країни;
- обґрунтувати перспективи залучення іноземного капіталу в контексті подальшого інвестування економіки України.

Об'єктом дослідження є іноземний банківський капітал та його вплив на розвиток економіки.

Предмет дослідження - науково-теоретичні положення та практичні рішення оптимізації впливу іноземного банківського капіталу на розвиток національної економіки.

Методи дослідження. Кваліфікаційна робота містить наступні такі методи дослідження: історичний, логічний, діалектичний метод пізнання, що використовувалися в процесі написання теоретичного розділу. Крім того, використовувалися методи аналізу та синтезу, системного підходу, наукової абстракції, групування, табличного і графічного відображення тенденцій, залежностей, закономірностей.

Інформаційну базу дослідження складають законодавчі, нормативні акти України, інших країн світу, інформаційно-статистичні матеріали Національного банку України (НБУ), Державної служби статистики України, Міністерства фінансів України, матеріали Міжнародного валютного фонду

(МВФ), Світового банку (СБ), Базельського комітету, монографії, наукові публікації вітчизняних та зарубіжних авторів.

Публікації та апробація результатів дослідження. За результатами виконання кваліфікаційної роботи бакалавра опубліковано наукові роботи:

1. Свячена Т.І., Тарасевич Н.В. «Перспективи підвищення інвестиційної привабливості України». Матеріали XI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Наукове забезпечення розвитку національної економіки: досягнення теорії та проблеми практики». м.Полтава, Полтавський державний аграрний університет (у друці).

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (60 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 81 сторінки. Основний зміст викладено на сторінках. Робота містить 18 таблиць, 12 рисунків.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРИСУТНОСТІ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ У ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРІ

1.1. Поняття іноземного банківського капіталу, цілі та функції його залучення

Сучасний стан економічного розвитку країн світу характеризується подальшим заглибленням процесів фінансової глобалізації, де ключову роль відіграють транснаціональні банки. Банківський іноземний капітал стає дедалі мобільнішим, концентрованим та міжнародним, завжди відкриваючи нові географічні та продуктові можливості для інвестування з метою створення та збільшення додаткової вартості для інвесторів. Збільшення мобільності міжнародного банківського капіталу не тільки підвищує можливості подальшого розвитку країн, що розвиваються, на отримання іноземних інвестицій, але й додає ризиків відтоку капіталу у несприятливих економічних умовах.

Реальні та потенційні наслідки присутності іноземного банківського капіталу на фінансових ринках приймаючих країн тісно пов'язані з мотивами та стимулами його виходу за національні межі, що є відображенням суттєвих причин, що викликають зростання міжнародного капіталу. Виявлення сутності іноземного банківського капіталу, мотивів його транскордонного руху є ключовим моментом визначення основ ефективного нагляду та регулювання наслідками діяльності іноземних банківських установ.

Наявність значних обсягів іноземного капіталу в економіці будь-якої країни світу свідчить про макроекономічну стабільність і високий рівень довіри інвесторів до її законодавчої, виконавчої та судової системи.

Іноземний банківський капітал в українській економічній системі грає важливу роль у розвитку національної фінансової сфери, адже їхня діяльність сприяє залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази для соціально-економічного розвитку країни. Отже, питання присутності іноземного капіталу та його впливу на фінансовий сектор країни і загальну економічну безпеку держави набувають особливої ваги.

Аналіз теоретичних і методичних підходів сучасної економічної науки до питань присутності іноземного банківського капіталу показав, що наразі відсутній єдиний комплексний підхід для оцінювання до впливу іноземного капіталу на економіку України та її регулювання. При цьому недостатньо враховуються відмінності між банківськими установами, що належать іноземним інвесторам, що виражається в різниці країн походження іноземного капіталу, форм присутності та методах проникнення, а також особливостях корпоративного управління в транснаціональних банках та вплив світової фінансової кризи і воєнних дій на діяльність іноземних банків в Україні.

Варто зазначити, що іноземний капітал це перш за все капітал, інвестований в економіку іншої країни. Проте це визначення слід розглядати ширше, адже терміни "іноземний капітал" та "іноземні інвестиції" часто використовуються як синоніми в економічному контексті [1, с.20].

Таким чином, *іноземний капітал* можна визначити як усі форми активів (фінансових ресурсів), які вносяться в господарську діяльність з метою отримання прибутку. Якщо ж говорити про іноземні інвестиції в розширеному сенсі, то це витрати на створення, розширення, модернізацію або технічне переоснащення основного капіталу, а також на супутні зміни в оборотному капіталі, оскільки коливання в товарно-матеріальних запасах здебільшого залежать від витрат на основний капітал [2, с.18].

Вітчизняні та зарубіжні науковці надають різноманітні визначення понять: іноземний капітал, іноземні інвестиції, іноземні інвестори. Тому доцільним є окремо визначення цих категорій.

Відповідно до національного законодавства, а саме Закону України «Про режим іноземного інвестування» іноземні інвестиції трактуються як «цінності, що вкладаються іноземними інвесторами в об'єкти інвестиційної діяльності відповідно до законодавства України з метою отримання прибутку або досягнення соціального ефекту». При цьому підприємство з іноземними інвестиціями визначається як «організація будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному капіталі якого, за його наявності, становить не менше 10

відсотків» [3]. Закон України «Про інвестиційну діяльність» визначає інвестиціями «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької та інших видів діяльності, в результаті якої створюється прибуток (дохід) та/або досягається соціальний та екологічний ефект» [4].

Законі України «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначає іноземними інвестиціями «всі види майнових та інтелектуальних цінностей, які вкладають іноземні суб'єкти господарської діяльності в Україні, внаслідок чого утворюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [5]. Відповідно до цього іноземними суб'єктами господарської діяльності вважаються суб'єкти господарювання, «що мають постійне місцезнаходження або постійне місце проживання за межами України» [5].

Райзберг Д. визначає іноземний капітал «як інвестиції, капіталовкладення інших країн в економіку певної країни, які сплутують здійснюватися у найрізноманітніших формах [6, с. 216].

Вітчизняні науковці Мочерний С. В., Бондар І. К. тлумачать поняття іноземного капіталу як «різноманітні форми приватного, акціонерного, державного, банківського, промислового, фінансового та капіталу міжнародних фінансово-кредитних установ, що належить закордонним власникам [7, с. 726; 8, с. 101].

Балануца О.О. розглядає іноземний капітал як «сукупність інвестиційних та кредитних фінансових ресурсів, що реалізуються їх приватними власниками у вигляді капіталовкладень в економіку країни – реципієнта з метою отримання прибутку» [9, с. 37].

Білавич Ю. Ю., Стебляк Д. М. формулюють поняття іноземного капіталу як «інвестиції, або капіталовкладення інших країн у вигляді прямих і портфельних інвестицій в економіку даної країни» [10, с. 16].

Що стосується визначення термінів «іноземний банк» і «банк з іноземним капіталом», то існує розбіжність у їх тлумаченні. Різні підходи до визначення рівня участі іноземного капіталу в структурі власності банку часто зумовлені відмінностями в законодавчих системах. Термін «*банк з іноземним капіталом*» зазвичай означає банківську установу, частково

фінансовану нерезидентами, тоді як «іноземний банк» використовується для позначення банку, який повністю належить іноземним інвесторам і функціонує головним чином в їх інтересах. Такі банківські установи є дочірніми організаціями іноземних банків, що створені в Україні та підлягають її законодавству та нормативним актам. В результаті, ці поняття в основному є ідентичними, оскільки відображають участь нерезидентів у капіталі банків [11, с.165].

Згідно з українським законодавством, зокрема Законом України «Про банки і банківську діяльність», банк з іноземним капіталом – це фінансова установа, частка капіталу якої, що належить принаймні одному іноземному інвестору, дорівнює щонайменше 10 відсоткам [12; 13; 14]. Проте деякі іноземні дослідники, такі як Н. Дегріс, зазначають, що цей показник може становити 50% [15, С.175] статутного капіталу банківської установи. Найбільш розповсюдженою є точка зору, що іноземним банком слід вважати фінансову установу, де іноземні інвестиції складають не менше 50% статутного капіталу [16, с.95]. Це визначення також підтримується багатьма експертами з Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку (СБ) та Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР) [17; 18, 19; 20].

«Енциклопедія банківської справи» за редакцією Стельмаха В.С. зазначає, що банк з іноземним капіталом це «установа, що функціонує на території країни та власний капітал якої частково або повністю належить іноземним інвесторам [21]. Економічна енциклопедія за редакцією Мочерного В.С. визначає іноземним банком «установу, що повністю або частково належить іноземному капіталу (приватному, колективному або державному) і діє насамперед у його інтересах. Діяльність іноземного банку перебуває під юрисдикцією національного законодавства і спрямовується в інтересах країни перебування [7].

У наукових дослідженнях фахівців банківські установи з іноземним капіталом часто називають «іноземними банками». Основними характеристиками іноземного банку є наявність центру прийняття стратегічних рішень за межами країни та контроль з боку іноземних власників [22].

Пилипенко Л.М., Сухоруков А.І. основними характеристиками «банку з іноземним капіталом» вважають наявність фактичних іноземних приватних власників, які вклали значні фінансові ресурси іноземного походження у статутний капітал банку, що діє в Україні [23, с.135].

При визначенні поняття «банк з іноземним капіталом» виникає необхідність саме уточнення меж використання категорії «іноземний капітал». У банківській системі застосовуються дефініції «банківський іноземний капітал» та «іноземний капітал у банківському секторі». Під цими термінами маються на увазі грошові кошти, вкладені іноземними інвесторами-нерезидентами та материнськими структурами в власний статутний капітал банківської установи [23, с.137].

Зарубіжні науковці, в тому числі економіст Уше К. стверджує, що основною ознакою іноземного банку є розташування його головного офісу за кордоном [24, с.30]. Ютаї Є., Мікко А. вважають іноземними лише ті банки, материнські компанії яких знаходяться в розвинених країнах [25]. У словнику банківських термінів Розенберга Д. зазначено, що до іноземного банку відноситься «будь-яка установа, що не підпадає під юрисдикцію США», причому цей термін може також стосуватися банківських груп, розташованих за межами континентальної частини США [6, с. 143].

Слід зазначити, що зарубіжні дослідники зазвичай не включають до категорії іноземних банківські установи з офшорними власниками, вважаючи, що офшорні компанії використовуються місцевими резидентами, які прагнуть зменшити податкові зобов'язання. Однак офшорні компанії можуть належати як місцевим, так і зарубіжним власникам. Банки, чиї прямі власники є компаніями-нерезидентами, що належать місцевим інвесторам, отримали назву «псевдо іноземних банків». Банки з міноритарною участю іноземних інвесторів також не вважаються іноземними, оскільки їх приватні власники можуть бути позбавлені стратегічного контролю над управлінням установою. Такі фінансові установи слід виділяти в окрему категорію «перспективних» або «квазііноземних банків», оскільки невелика частка акцій у зарубіжних власників може свідчити про наміри подальшого розширення їх участі.

Таким чином, основною ознакою іноземного банку є розташування центру прийняття управлінських стратегічних рішень за кордоном і мажоритарний контроль іноземних власників.

Вітчизняна, зарубіжна наукова література не пропонує визначення та класифікації функцій, які виконує іноземний банківський капітал у розвитку економіки кожної країни. Однак дослідження іноземного банківського капіталу вимагає визначення його функцій у економіці країни. Варто зазначити, що необхідно виділити функції, які виконує іноземний банківський капітал у сучасній ринковій економіці, включаючи також функції, що вказують на роль і призначення іноземного капіталу в розвитку діяльності банківських установ на фінансовому ринку, а також функції, що характеризують зовнішнє виявлення саме властивостей іноземного капіталу за участю нерезидентів у економіці країни-реципієнта.

Отже, іноземний банківський капітал виконує наступні функції: організаційно-операційну, довірчу функцію, безпекову та адміністративно-управлінську функції, стимулюючу та інтеграційну, інформаційну, адаптаційну, соціально-економічну, цільову (таблиця 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення функцій іноземного банківського капіталу

Перелік функцій	Сутність
Організаційно-операційна	Сутність проявляється у функціональному значенні банківських установ як активних суб'єктів фінансового ринку, які забезпечують організацію кредитного процесу та платіжного обігу. Банківські установи з іноземним капіталом вкладають значні обсяги кредитних ресурсів для отримання прибутку в галузях економіки, де виникає дефіцит коштів, сприяючи їхньому розвитку. Банківські установи з іноземним капіталом здійснюють міжнародні банківські операції, сприяючи виходу вітчизняних підприємств на світові ринки. Іноземні інвестори як учасники іноземного капіталу, виходячи на нові фінансові ринки, розширюють спектр операцій, надають новітні послуги, обирають сприятливі умови, надаючи перевагу країнам з вигідними правовими, податковими умовами діяльності, доступом до дешевших ресурсів (оренда землі, ціни на нерухомість, заробітна плата тощо), стабільною економічною та політичною ситуацією
Довірча	Сутність проявляється у створенні довіри до банківської системи країни, де активно розвивається іноземний капітал. Іноземні банки, відомі своєю високою репутацією, значними обсягами власного капіталу та тривалим досвідом діяльності на міжнародних ринках. Присутність банків з іноземним капіталом, особливо дочірніх

	структур великих міжнародних банків у банківській системі країни-реципієнта сприятиме зростанню довіри до банківської системи в цілому
Безпекова	Функція спрямована на мінімізацію ризиків в діяльності банківських установ. Функція активується у разі виникнення зовнішніх загроз, забезпечуючи зниження та усунення загроз через можливість залучення додаткових фінансових ресурсів на міжнародних ринках, від материнських структур тощо. До зовнішніх загроз належать економічний спад у країні-реципієнті, політичні кризи, несприятливі зміни в законодавстві тощо. Наявність іноземних банків у країні-реципієнті сприяє захисту системи від негативного впливу кризових явищ і потрясінь. Якщо внутрішніх ресурсів для підтримання стабільності та ліквідності банківської системи недостатньо, вливання іноземного капіталу в країну-реципієнт дозволяє підтримувати необхідний рівень розвитку та функціонування банківської системи
Адміністративно-управлінська	Функція допомагає оцінити ступінь управління та контролю над банківськими установами з іноземним капіталом їх власниками – резидентами і нерезидентами. Це дозволяє визначити власників значної частки, структуру власності банків з іноземним капіталом, зазначити ступінь залежності від іноземних інвесторів, а також виявити країни походження іноземного капіталу та їх вплив на управління установою в країні-реципієнті. В цілому дозволяє оцінити контрольованість банківської системи країни-реципієнта іноземними капіталами та ступінь участі іноземних країн у розвитку економіки країни.
<i>продовження таблиці 1.1</i>	
Стимулююча	Функція забезпечує розвиток національного банківського бізнесу, стимулюючи ефективну діяльність вітчизняних банківських установ. Функція сприяє розвитку конкуренції на банківському ринку, викликаючи злиття та поглинання банківських установ,, впливаючи на створення конкурентного середовища; сприяє зменшенню кількості фінансово нестійких вітчизняних банків. Великі іноземні банки можуть надавати масштабні кредити, що сприяє розвитку конкурентних відносин.
Інтеграційна	Функція сприяє інтеграції країни у світовий фінансовий простір, виходу на міжнародні та національні ринки зарубіжних країн, створює сприятливий інвестиційний клімат і позитивний імідж країни для залучення іноземного капіталу, що стимулює розвиток національної банківської діяльності та економіки в цілому.
Інформаційна	Функція передбачає інформаційне забезпечення та технологічний розвиток, зокрема, використання банками з іноземним капіталом та філіями іноземних банків новітніх інформаційних технологій, обмін досвідом, знаннями, навчання персоналу, а також стажування за кордоном.
Адаптаційна	Функція пов'язана зі здатністю суб'єктів іноземного банківського капіталу пристосовуватися до умов, методів банківської діяльності в країні-реципієнті. Адаптація стосується змін у зовнішньому середовищі, законодавчих нормах, політичному, економічному розвитку країни. Нездатність економічних суб'єктів до адаптації може призвести до витіснення з ринку фінансово нестійких банків з національним капіталом, не витримуючи конкуренції, або до

	виходу іноземних банків з ринку країни-реципієнта.
Соціально-економічна	Створення дочірніх структур іноземного банку, банківських установ з частковою участю іноземного інвестора або відкриття філії іноземного банку в країні-реципієнті залучає місцевих фахівців, підвищує динамічність ринку праці, знижує рівень безробіття. Іноземні банки розширюють спектр банківських операцій на ринку країни-реципієнта, надають консультаційні послуги, кваліфіковану допомогу при виході на міжнародні фінансові ринки. Це підвищує рівень економічної обізнаності та культури банківського бізнесу, сприяючи соціально-економічному розвитку країни
Цільова	Функція передбачає визначення основних цілей іноземних банків та їх реалізацію для забезпечення як власних інтересів, так і інтересів інших економічних суб'єктів. Через цільову функцію досягається основна мета – розвиток банківської системи та економіки країни шляхом залучення фінансового капіталу від іноземних інвесторів.

Джерело: складено за [26, с.16; 27, с.71]

Функції іноземного банківського капіталу слід розглядати з огляду на їх глобальний і локальний вплив на банківську систему. Глобальний вплив іноземного банківського капіталу проявляється в розвитку банківського бізнесу в країні-реципієнті, впровадженні передових технологій та формуванні додаткової вартості, що підвищує валовий внутрішній продукт (ВВП), стимулює економічний розвиток країни в цілому. Локальний вплив полягає в задоволенні потреб економічних суб'єктів на місцевому ринку, виконанні банківських операцій і наданні послуг клієнтам.

Дослідження іноземного банківського капіталу у межах цільової функції дозволяє зазначити фундаментальні цілі, що визначаються іноземні інвесторами, вкладаючи капітал у фінансову систему зарубіжних країн (рис. 1.1).

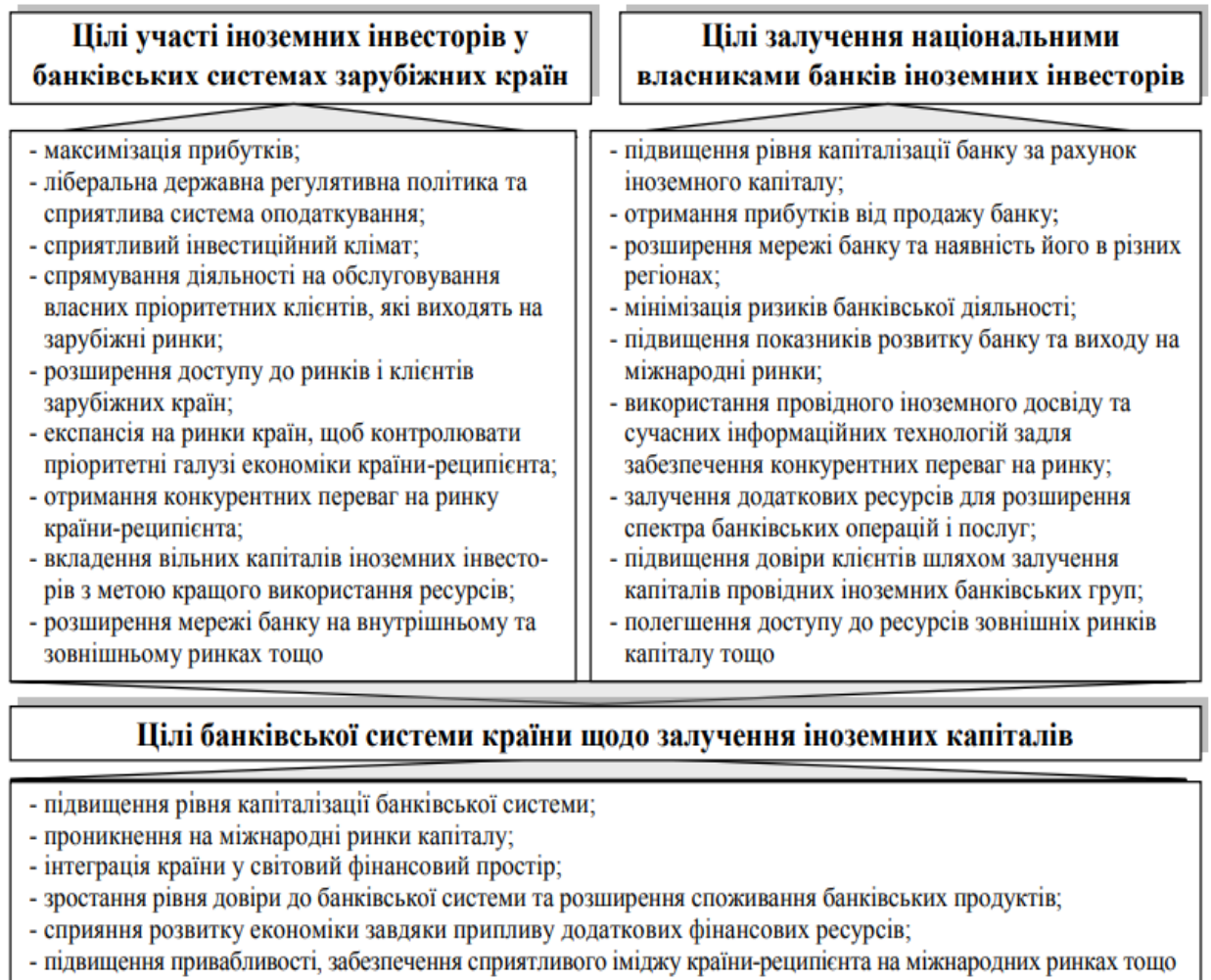

Рис. 1.1. Основні цілі іноземного банківського капіталу та національних банківських систем щодо залучення іноземних капіталів

Джерело: складено за [26, с.16; 27, с.71; 28, с.95]

Цільова функція допомагає досягти цілей окремих суб'єктів фінансового ринку, таких як задоволення потреб клієнтів у нових та технологічних банківських товарах та послугах, розвиток конкуренції в приймаючій країні, забезпечення прибутковості та розширення бізнес-мережі банків з іноземним капіталом.

Проаналізувавши наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, варто зазначити, що визнання банківської установи іноземною доцільно при наявності частки іноземних інвестицій у її капіталі 50% і більше. Це співвідноситься визначенням власників компаній, якими вважаються особи, що володіють понад 50% акцій компанії. Такий підхід виправданий

комерційною природою банківських операцій, яка полягає у тому, що вони здійснюються з метою отримання прибутку.

1.2. Мотиви глобалізації банківського бізнесу та наслідки присутності іноземного капіталу у фінансовому секторі економіки

Поява іноземних банківських установ в Україні була зумовлена глобалізацією, інтеграційними процесами та гострою нестачею грошового капіталу в країні. Цей процес входження іноземного банківського капіталу є об'єктивно необхідним. Входження іноземних банківських установ на фінансовий ринок сприяв припливу капіталу і підвищенню конкуренції. Іноземні банківські установи активно змагаються за внутрішній ринок, змушуючи вітчизняні банківські установи адаптуватися до нових умов конкуренції в боротьбі за клієнтів, фінансові ресурси або виходити з фінансового ринку. Раніше західні науковці та практичні експерти, працівники міжнародних фінансових організацій стверджували, що присутність іноземних банківських установ позитивно впливає на розвиток країн з економікою перехідного типу. Однак в сучасних умовах фахівці МВФ визнають, що наявність іноземних банківських установ може створювати проблеми для країн з ринками, що розвиваються, замість надання переваг.

Розуміння потенційних стимулів і реальних мотивів, які спонукають іноземних інвесторів входити на національний ринок, дозволить регулятору адекватно оцінити ризики та переваги цього процесу. Це допоможе розробити ефективну систему превентивних, поточних і антикризових заходів, спрямованих на мінімізацію негативних наслідків експансії іноземного банківського капіталу.

Варто зазначити, що вихід іноземного банківського капіталу за межі національних кордонів на сучасному етапі обумовлений низкою мотивів, які можна умовно розділити на три основні групи за джерелами походження:

- 1) внутрішні фактори, пов'язані з особливостями іноземних банківських та фінансових установ і країн їхнього походження;

- 2) зовнішні фактори, пов'язані зі специфікою країн, що приймають іноземний капітал;
- 3) глобальні фактори, які формуються на міжнародному рівні (рис.1.2).

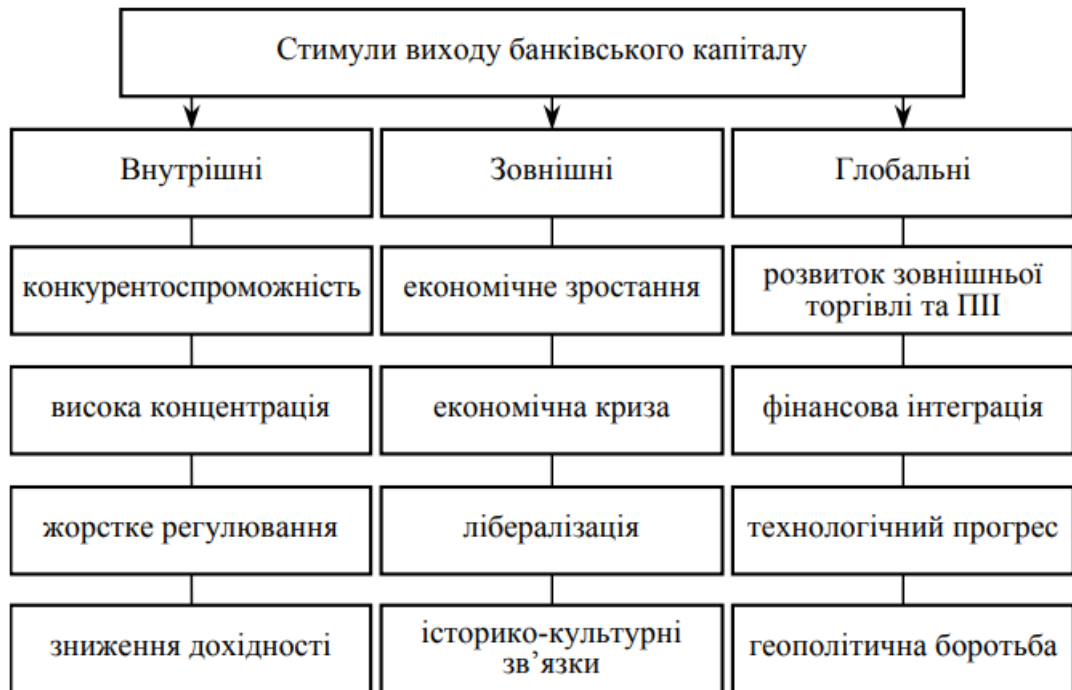

Рис. 1.2 Основні мотиви глобалізації іноземного банківського капіталу та національних систем щодо його залучення

Джерело: складено за [28, с.95; 29, с.127; 30, с.168; 31]

До внутрішніх мотивів, які спричиняють приплив іноземного капіталу за національні межі, можна віднести такі:

1) Висока конкурентоспроможність іноземних банків. Це включає наявність дешевших фінансових ресурсів, вищих кредитних рейтингів, кращої капіталізації, кращих фінансових показників, передових технологій, ширшого асортименту продуктів та міцних систем банківського регулювання.

2) Перенасичення внутрішніх ринків у країнах походження капіталу. Ринки в країнах, які є донорами іноземного банківського капіталу, зазвичай перенасичені, що відображається у значних показниках індексу Герфіндаля — Гіршмана. У таких умовах грошовий капітал банків експортується, оскільки витрати на збільшення частки на перенасиченому внутрішньому ринку є дуже високими та не завжди виправдані в умовах жорсткої конкуренції. Наприклад, насиченість внутрішнього ринку та надлишок вільного банківського капіталу призвели до виходу на міжнародний ринок фінансових груп - Fortis (Бенілюкс), Nordea (Швеція).

3) Жорстке регулювання системи банківських установ. Багато транснаціональних банків мають головні офіси в розвинених країнах з сильною системою регулювання, банківського нагляду, де впроваджуються міжнародні Базельські стандарти, високі податки на прибуток, постійний фінансовий моніторинг. Для оптимізації податкового навантаження та розширення бізнес можливостей, банківські капітали переміщуються до юрисдикцій з більш сприятливими умовами регулювання.

4) Зниження прибутковості на внутрішньому ринку. Підвищена прибутковість банківських установ є результатом низьких відсоткових ставок у країнах, які є донорами горошового капіталу. Процентні ставки в приймаючих країнах можуть бути досить високими, що спонукає іноземний капітал виходити за національні межі, попри макроекономічні ризики. Географічна диверсифікація також сприяє зменшенню ризику загального портфеля іноземних інвестицій [31, с.19-20].

Зовнішні мотиви експорту іноземного банківського капіталу включають:

1) Економічне зростання в приймаючій країні. Підвищення макроекономічних показників приваблює іноземний банківський капітал, оскільки збільшує обсяг фінансового ринку, розширює економічні межі. Існує пряма залежність між темпами зростання ВВП та рівнем припливу іноземного капіталу - іноземні банківські установи намагаються увійти на фінансові ринки менш розвинених, але більших за обсягом ВВП країн світу, оскільки ці економіки пропонують можливості для економії на масштабах, а також забезпечують упевненість у подальшому зростанні.

2) Кризові економічні явища. Економічна криза може знижувати рівень конкуренції на фінансовому ринку, а також стимулювати державні органи приймаючій країни до впровадження програм для іноземних інвесторів.

3) Лібералізація економічних систем і супутні процеси дерегулювання можуть підвищити інвестиційну привабливість раніше жорстко регульованих систем. Наприклад, лібералізація в Центральній-Східній Європі, Китаї сприяли припливу іноземних інвесторів. Уряди країн, які проводили дерегуляцію, знижували регуляторні бар'єри для іноземного банківського капіталу, з метою залучення нових інвестицій та реструктуризації національних банківських систем. [32, с.6].

Глобальні мотиви іноземної експансії капіталу включають:

1) Розвиток міжнародної торгівлі та інвестицій. Зростання глобалізації, яке проявляється у експоненціальному збільшенні обсягів міжнародної торгівлі та капітало потоків, значно сприяло виводу іноземного банківського капіталу за межі національних ринків. Це допомагає зменшити ризики, пов'язані з довірою, знижує витрати на кореспондентські розрахунки та покращує надання якісних інформаційних послуг. Банківська експансія іноземного капіталу тісно пов'язана з інтернаціоналізацією нефінансових компаній. Гіпотеза «прямування за клієнтами» («follow-the-client strategy») пояснює цю тенденцію, коли банківські установи слідують за своїми клієнтами на нові фінансові ринки, щоб підтримати їх бізнес, забезпечити доступ до фінансових послуг у країнах, де вони ведуть діяльність.

2) Фінансова інтеграція — це етап глобалізації, що проявляється в концентрації світового фінансового капіталу у межах транснаціональних фінансових холдингів та впровадженні універсальних глобальних банківських стратегій. Транснаціональні банки поєднують роздрібний та корпоративний бізнес з інвестиційним банкінгом, а також пропонують страхові послуги. Інші банківські установи, у свою чергу, активно застосовують стратегію транскордонних злиттів і поглинань для швидшого нарощування активів, ніж шляхом органічного росту. Це призвело до формування універсальних банківських холдингів, що об'єднують комерційні та інвестиційні банки, страхові компанії, взаємні фонди, хедж-фонди та інші фінансові інститути.

3) Технологічний прогрес — це глобальний процес, що проявляється у швидкому розвитку телекомунікацій та інформаційних технологій. Сучасне технічне оснащення та доступ до Інтернету дозволили банківським установам ефективно управляти глобальними фінансовими холдингами з мінімальними транзакційними витратами. Це забезпечило можливість швидкого проведення міждержавних розрахунків, реалізації транскордонних злиттів і поглинань, а також створення філій за кордоном.

4) Геополітична конкуренція між країнами-експортерами капіталу — це система економічних, політичних та культурних методів, що використовуються у процесі формування багатопольного світу. Розширення іноземних банків часто обумовлене не лише економічними факторами, а й політико-економічними інтересами країн світу або великих транснаціональних корпорацій. Це особливо стосується банків, які перебувають під прямим чи непрямим контролем державних органів або світової промислово-фінансової еліти. Сучасний глобальний сектор

здійснює перехід від однополюсної фінансової архітектури (США) до багатопольного середовища з новими конкурентними фінансово-політичними центрами, такими як ЄС, Японія, Китай [31, с.19-20].

Окрім об'єктивних мотивів, що впливають на міжнародний рух іноземного банківського капіталу, існують мотиви банківської експансії на закордонні фінансові ринки. *Мотиви експансії* мають більш суб'єктивний характер і пов'язані з очікуваними перевагами, які кожна окрема банківська установа планує отримати, виходячи за національні межі (рис. 1.3).

1) Стратегія слідування за клієнтами (follow-the-client strategy) — це практика обслуговування на ринках приймаючих країн переважно або виключно власних корпоративних клієнтів з країни походження банківського капіталу. Банківські установи, слідуючи за своїми міжнародними клієнтами, прагнуть забезпечити їх інформаційними фінансовими послугами, використовуючи інформаційні переваги. Гіпотеза «стратегії слідування за клієнтами» була висунута і емпірично підтверджена в ранніх дослідженнях експансії іноземного банківського капіталу, зокрема у випадку банків США. Проте ця гіпотеза, яка виявилася вірною для розвинутих країн, не підтверджувалася при дослідженні країн, що розвиваються. Відсутність суттєвого зв'язку між рівнями інвестиційної та банківської інтеграції в менш розвинутих країнах свідчить про наявність інших мотивів у банків, що виходять на нові фінансові ринки [31, с.22].

Рис. 1.3 Основні мотиви експансії іноземного банківського капіталу до національних систем

Джерело: складено за [28, с.95; 29, с.127; 30, с.168; 31]

2) Пошук нових бізнес-можливостей (drive towards new business opportunities). Іноземні банківські установи виходять на закордонні ринки для збільшення прибутковості діяльності, розширення клієнтської бази, використання відмінностей у процентних ставках країн світу, доступу до дешевих трудових ресурсів.

3) Розширення географії для зменшення ризиків. Банківські установи здійснюють міжнародну експансію, щоб збільшити прибутковість при контрольованих ризиках та забезпечити географічну диверсифікацію джерел доходів. Розширення на нові ринки з різними економічними умовами допомагає зменшити вплив можливих економічних потрясінь в одній країні на загальний прибуток. Однак, у випадку глобальних фінансових криз, географічна диверсифікація не завжди ефективна, оскільки всі елементи інвестиційного портфеля можуть зазнавати зниження дохідності.

4) Синергетичний ефект. Після входження іноземного банківського капіталу виникає ефект масштабу, який дозволяє знизити адміністративні та маркетингові витрати за рахунок консолідації фінансових операцій і усунення дублювання функцій. Синергетичний ефект зростання масштабів підвищує загальну ефективність і дозволяє зменшити витрати, що виникають внаслідок повторення одних і тих же функцій.

5) Пошук вигідних умов регулювання. Транснаціональні банки активно шукають країни з більш ліберальними умовами для ведення бізнесу. Коли в одній країні вводять жорсткіші правила, такі як посилене регулювання чи антиконкурентні обмеження, банки можуть перенести свою діяльність в країни з менш строгими вимогами. Зменшення обмежень на іноземний капітал, спрощення умов для транскордонних інвестицій і стандартизація регуляторних вимог сприяють розширенню іноземних банків, оскільки це знижує витрати на входження і операційні витрати.

6) Оптимізація податкових зобов'язань. Іноземні банки вважають вигідним перенесення операційної діяльності в юрисдикції з нижчим податковим навантаженням. Це може бути досягнуто шляхом перенесення активів в офшорні

зони з пільговим оподаткуванням, в країни з меншими ставками податку на прибуток. Крім того, іноземні інвестори можуть отримати податкові переваги завдяки списанню витрат на придбання місцевих банківських установ, відкриття дочірніх компаній або розширення мережі відділень. Податкові стратегії дозволяють зменшити податкове навантаження і підвищити ефективність за рахунок оптимізації фінансових витрат.

7) Політично-економічна експансія — це стратегія, при якій іноземні банківські установи не лише відкривають дочірні компанії в інших країнах, але й намагаються вплинути на політичні еліти цих країн. Це може включати підтримку або союзи з впливовими політичними групами для забезпечення стратегічних переваг. Через таку експансію банки можуть контролювати значну частину фінансових ресурсів на фінансовому ринку, що дає їм можливість впливати на економічну політику країни (шляхом управління валютними резервами або надання фінансової підтримки урядам у кризові періоди).

8) Неєкономічні мотиви — це причини іноземної експансії, які не спрямовані на підвищення прибутковості або вартості банку, а на задоволення різних потреб топ-менеджменту, таких як матеріальні, соціальні або психологічні [31, с.23-25].

Отже, вплив іноземного банківського капіталу включає наступні параметри: капітал, технології, ефективність та конкуренцію, корпоративне управління та фінансову інфраструктуру, фінансову стійкість, а також регулювання та нагляд. Цей поділ є умовним, оскільки всі ці характеристики системи взаємозалежні та впливають одна на одну (рис. 1.4).

Рис. 1.4 Параметри приймаючої країни, на які впливає приплив іноземного банківського капіталу

Джерело: складено за [28, с.95; 29, с.127; 30, с.168; 31, с.33]

Входження іноземного капіталу має позитивні та негативні наслідки для кожного з параметрів, що стимулює банківську систему кожної країни адаптуватися до сучасних нових умов.

Нижче представлена таблиця, присвячена впливу іноземного банківського капіталу з переліком усіх виявлених ризиків і переваг експансії (таблиця 1.2, Додаток А, таблиця А.1).

Ризики, пов'язані з присутністю іноземного капіталу, значною мірою залежить від країни походження капіталу, рівня та характеру її соціально-економічного розвитку, а також від ступеня партнерства з приймаючою країною. Країни з високим рівнем децентралізації влади, ліберальними моделями ринкових відносин, високим рівнем економічного розвитку, мінімальним втручанням держави органів управління в банківську сферу становлять менший ризик для економічного суверенітету приймаючої країни.

Таблиця 1.2

Наслідки присутності іноземного капіталу у фінансовому секторі економіки

Позитивні наслідки	Негативні наслідки
Капітал	
зростання потоків прямих іноземних інвестицій у реальний сектор економіки	вибірковий характер кредитування
посилення стабільності джерел надходження капіталу	сприяння кредитним бумагам
зростання обсягів кредитування населення та суб'єктів господарювання	збільшення валютного ризику внаслідок росту кредитування в іноземній валюті
Технологія	
впровадження нових банківських техно -логій, ноу-хау, сучасних систем ризик-менеджменту	проблема адаптації продуктів і технологій до умов нового ринку
підвищення кваліфікації персоналу, якості обслуговування клієнтів	проблема сумісності технологій з уже існуючими
розширення асортименту банківських про -дуктів, особливо нетрадиційних	Конкуренція з національними виробника-ми
Ефективність та конкуренція	
підвищення ефективності банківської системи та загострення конкуренції	зниження ефективності банківської систе-ми
зниження банківської маржі внаслідок зде-шевлення кредитів та інших послуг	погіршення фінансового стану або банк- рутство вітчизняних банків
вищі ціни продажу банківських акцій	загроза олігополізації ринку іноземними банками
Корпоративне управління та інфраструктура	
упровадження високих міжнародних стандартів аудиту, бухгалтерського обліку	зростання соціальної напруги внаслідок масових звільнень під час реструктуриза -ції
збільшення прозорості банків та безпеки банківської діяльності	громіздкі корпоративні структури ТНБ не дозволяють швидко реагувати на події внутрішнього ринку
розвиток фінансових ринків та фінансової інфраструктури	окремі іноземні банки можуть надавати перевагу задоволенню економічних інтере- сів країни походження капіталу
Фінансова стійкість	
зменшення залежності банківських систем від внутрішніх політичних та економічних ризиків	іноземні банки можуть стати провідниками криз із країн походження
зниження ймовірності виникнення криз унаслідок географічної диверсифікації	згортання діяльності іноземних банків і вплив іноземного капіталу під час криз
Підтримка проблемних вітчизняних банків під час криз шляхом поглинань і рекапіталізації	іноземні банки можуть мати короткостро- кові цілі й бути непередбачуваними креди- торами
Регулювання та нагляд	
розвиток банківського законодавства з огляду на фінансову глобалізацію	ускладнення банківського нагляду за розгалуженими транснаціональними холдинговими структурами
стимуляція розвитку систем банківського нагляду відповідно світових тенденцій	нав'язування систем регулювання, які не адекватно відображають потреби національної економіки

Джерело: складено за [30, с.168; 31, с.35; 33, с.105]

Країни, що володіють акціонерним капіталом материнських банківських установ та схильні використовувати економічні важелі впливу для досягнення власних геополітичних цілей, можуть становити значну загрозу. Якщо іноземні банківські установи належать акціонерам з країни, яка перебуває в стані

економічного протистояння з приймаючою країною, різко зростає ризик використання таких дочірніх банків у політичних цілях [34, с.67].

1.3 Основні підходи до державного регулювання присутності іноземного капіталу та діяльності іноземних банків

Входження іноземного банківського капіталу може викликати економічні суперечності в країнах, що його залучають. Як ці суперечності будуть розв'язані в приймаючій країні залежатиме подальший розвиток іноземних банків у цих країнах.

У сучасних умовах, коли іноземний банківський капітал входить до економічних систем, національні регулятори можуть оцінювати це двояко:

- новий потенціал для стимулювання внутрішнього економічного розвитку (ліберальний підхід);
- загроза для економічної та фінансової незалежності країни через можливе розходження інтересів транснаціональних корпорацій і державних цілей (протекціоністський підхід).

Варто зазначити, що розрізняють три стратегічні підходи до реагування держави на виклики глобалізації та регулювання іноземного капіталу. До них відноситься ліберальний, протекціоністський та змішаний підхід, що заснований на ризик-менеджменті.

- 1) *Ліберальний підхід* сприймає державне втручання в економіку як потенційне джерело кризових явищ, вважаючи, що урядові інтервенції та обмеження посилюють проблему морального ризику і знижують ефективність ринкових механізмів саморегуляції. Згідно з ліберальним курсом у зовнішньоекономічній політиці, регулювання іноземного банківського капіталу передбачає відкритість банківської системи для іноземних інвестицій та мінімізацію обмежень на діяльність банків.
- 2) *Протекціоністський підхід* орієнтований на обмеження міжнародного руху іноземного капіталу та жорстке регулювання

діяльності нерезидентів - іноземних банківських установ. Цей підхід акцентує увагу на уразливості національної економіки до негативних наслідків фінансової глобалізації. Враховуючи досвід глобальної фінансової кризи 2007–2010 років, економісти Кругмана, Стігліца і Тобіна підтримують активне державне втручання, включаючи обмеження транскордонних фінансових потоків, щоб зменшити волатильність і уникнути надмірного ризику.

- 3) *Змішаний підхід*, орієнтований на управління ризиками, передбачає поступове зміцнення внутрішнього кредитно-фінансового ринку та уважне вивчення ризиків, що виникають при відкритті слабкої банківської системи для іноземного капіталу. Без належної системи управління системними ризиками та відповідних резервів і капіталу негативні наслідки діяльності іноземних банків можуть посилюватися. Неконтрольована іноземна конкуренція також може стримувати розвиток місцевих банків [35, с.72].

Варто зазначити, що без належного регулювання процесу розширення іноземних банків, держава ризикує втратити не лише потенційні інвестиційні, кредитні і технологічні ресурси, а й можливості впливу на розвиток вітчизняної банківської системи. Нестача комплексної національної системи контролю і нагляду за діяльністю іноземних банківських установ може призвести до непередбачуваних коливань у притоках і відтоках іноземного капіталу.

Для ефективного управління можливостями і ризиками, пов'язаними з притоком іноземного банківського капіталу, національні регуляторні органи використовують різноманітні методи та інструменти, які можуть як обмежувати, так і стимулювати діяльність. Ці інструменти складають систему заходів, спрямовану на управління ризиками, що виникають через присутність іноземних банків, з метою досягнення бажаних економічних, соціальних і політичних результатів.

Загальна класифікація методів державного регуляторного впливу для мінімізації ризиків від присутності іноземного банківського капіталу надана на рис. 1.5.

Рис. 1.5 Класифікація методів державного регуляторного впливу для мінімізації ризиків від присутності іноземного банківського капіталу

Джерело: складено за [31, с.120-122]

Регулювання входження іноземного капіталу на банківський ринок приймаючої країни має на меті, в першу чергу, запобігти проникненню ненадійних і фінансово нестабільних банківських установ. Вибір критеріїв для допуску іноземних банків може стосуватися як самих банків, так і країн їх походження. Основним аспектом контролю є перевірка цілей входження нерезидентів на фінансовий ринок. Регулятори зазвичай вимагають від інвесторів подання детального бізнес-плану для діяльності іноземного банку в приймаючій країні. Це необхідно для цілей запобігання припливу короткострокового спекулятивного капіталу, який може загрожувати стабільності банківської системи.

Крім того, критеріями допуску можуть бути фінансові показники материнських банків, вимоги до звітності, компетентності керівництва, міжнародної репутації іноземного інвестора, а також розкриття інформації про кінцевих власників транснаціонального банку, країни їх реєстрації і джерела капіталу.

Регулятор країни-реципієнта також перевіряє рівень нагляду та регулювання за материнськими банками в країнах їх реєстрації. Може бути вимога підписання угод про обмін фінансовою інформацією з регуляторами країни походження капіталу. Важливим є також наявність дозволу від іноземного органу на відкриття відділень за кордоном, що здійснює консолідований нагляд за транснаціональним банком.

Слід визначити, що можна виділити три рівня регулювання іноземного банківського капіталу в Україні [31, с.130]:

— *Міжнародне регулювання*, яке здійснюється міжнародними фінансовими організаціями та міжурядовими структурами через укладення рамкових угод, директив і конвенцій, що сприяють уніфікації національних правових систем у сфері банківського регулювання.

— *Національне регулювання*, що реалізується органами влади України в межах її правової юрисдикції, з урахуванням норм міжнародного банківського права.

— *Корпоративне регулювання*, яке проводиться на рівні конкретного іноземного банку та його материнських структур і є частиною процесу корпоративного управління (таблиця 1.3).

Серед ключових суб'єктів міжнародного рівня, які відіграють важливу роль у регулюванні іноземного банківського капіталу, варто відзначити такі установи - Базельський комітет з банківського нагляду, Світова організація торгівлі (СОТ), Міжнародний валютний фонд (МВФ) та Група розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF).

Таблиця 1.3

Інституційна структура трьох рівнів регулювання іноземного банківського капіталу в Україні

Міжнародне регулювання	Національне регулювання	Корпоративне регулювання
Базельський комітет з банківського нагляду при Банку міжнародних розрахунків	Верховна Рада України (ВРУ)	Іноземні акціонери
Світова організація торгівлі (СОТ)	Президент України	Наглядова рада материнського банку
Світовий економічний форум	Кабінет Міністрів України	Правління материнського банку
Група з розроблення фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF)	Національний банк України (НБУ)	Наглядова рада дочірнього банку
Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР)	Антимонопольний комітет України АМКУ)	Правління дочірнього банку
Міжнародний валютний фонд (МВФ)	Державна податкова адміністрація (ДПАУ)	Саморегульвні організації
Європейський центральний банк (ЄЦБ)	Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	Біржі
	ДКЦПФР, Міністерство закордонних справ тощо	Інші зацікавлені сторони

Джерело: складено за [31, с.130; 36, с.50]

Національне регулювання іноземного банківського капіталу доцільно поділяти на наступні види:

- регулювання порядку входження іноземних інвесторів на вітчизняний банківський ринок;
- регулювання діяльності іноземного банківського капіталу та філій іноземних банків в Україні;
- регулювання порядку виходу іноземного банківського капіталу з вітчизняного ринку (таблиця 1.4).

Банківське регулювання іноземного капіталу та здійснення діяльності іноземних банківських установ, філій та представництв іноземних банків здійснюється спеціальним банківським законодавством.

Таблиця 1.4

Національне (правове) регулювання іноземного банківського капіталу

Правове регулювання порядку входження іноземних інвесторів на укр. банківський ринок	Правове регулювання діяльності банків з іноземним капіталом та філій іноземних банків на території України	Правове регулювання порядку виходу іноземного банківського капіталу українського ринку
а) розроблення відповідних норм щодо необхідності проходження процедури реєстрації та ліцензування новостворюваних дочірніх структур іноземних банків;	а) визначення вимог щодо депозитної, кредитної, інвестиційної, валютної діяльності тощо; б) умови здійснення розрахунково-касового обслуговування клієнтів; в) наладження кореспонденських відносин	а) визначення вимог щодо зменшення частки іноземного капіталу в банку б) визначення порядку продажу банку з іноземним капіталом; в) врегулювання процедури
б) визначення процедури злиття, поглинання та реорганізації банків з іноземним капіталом; в) встановлення законодавчих вимог до порядку відкриття філій і представництв банків нерезидентів.	із національними банками г) вимоги до виконання основних обов'язкових економічних нормативів, законодавчих актів; д) вимоги щодо виходу на міжнародні ринки, оподаткування діяльності банків з іноземним капіталом, подання фінансової звітності до органів нагляду.	банкрутства банку з іноземним капіталом; г) визначення порядку ліквідації банків з іноземним капіталом тощо.

Джерело: складено за [31, с.130; 36, с.50]

Регулювання іноземних банків в Україні доцільно розглядати за допомогою етапів існування банківських установ. Можна виділити чотири етапи існування іноземної банківської установи: заснування (або входження іноземного капіталу); операційна діяльність; реорганізація; припинення діяльності банківської установи (Додаток А., таблиця А.2) [37;38;39].

Отже, загальна гармонізація вітчизняної нормативно-правової бази відповідно до європейського законодавства, міжнародних стандартів є необхідною складовою ефективної системи регулювання іноземного капіталу, що здатна забезпечити посилення привабливості міжнародних інвесторів, приплив інвестиційних коштів через транснаціональні фінансові та банківські холдинги.

Висновки до розділу 1

Дослідження теоретичних основ присутності іноземного банківського капіталу у економічній сфері дозволило сформулювати наступні висновки.

Поняття іноземного капіталу має різні формулювання в наукових джерелах, проте його сутність залишається незмінною: це інвестиції або капіталовкладення з-за кордону, що можуть бути представлені як прямими, так і портфельними інвестиціями в економіку країни. Банківської установою з іноземним капіталом вважається фінансова установа, частка капіталу якої, що належить принаймні одному іноземному інвестору, дорівнює щонайменше 10 відсоткам. Іноземним банком є установа, яка повністю належить іноземним інвесторам, функціонує головним чином в їх інтересах з розташуванням центру прийняття управлінських стратегічних рішень за кордоном.

Іноземний банківський капітал виконує наступні функції: організаційно-операційну, довірчу функцію, безпекову та адміністративно-управлінську функції, стимулюючу та інтеграційну, інформаційну, адаптаційну, соціально-економічну, цільову

Вихід іноземного банківського капіталу за межі національних кордонів обумовлений низкою мотивів, які можна умовно розділити на три основні групи за джерелами походження: внутрішні фактори, пов'язані з особливостями іноземних банківських та фінансових установ і країн їхнього походження; зовнішні фактори, пов'язані зі специфікою країн, що приймають іноземний капітал; глобальні фактори, які формуються на міжнародному рівні.

Мотиви експансії іноземного капіталу мають суб'єктивний характер і включають наступні характеристики: стратегію слідування за клієнтами; пошук нових бізнес-можливостей; розширення географії для зменшення ризиків; синергетичний ефект; пошук вигідних умов регулювання; оптимізацію податкових зобов'язань; політично-економічну експансію; неекономічні мотиви.

Вплив іноземного банківського капіталу включає наступні параметри: капітал, технології, ефективність та конкуренцію, корпоративне управління та фінансову інфраструктуру, фінансову стійкість, а також регулювання та нагляд.

Входження іноземного капіталу має позитивні та негативні наслідки для кожного з параметрів, що стимулює банківську систему кожної країни адаптуватися до сучасних нових умов.

Іноземні банківські установи можна об'єднати у дві основні групи: дочірні компанії, філії. Вибір форми організації залежить від загальної стратегії іноземного інвестування, типу діяльності іноземного банку, яку він збирається здійснювати в країні-реципієнті, та відповідних юридичних і наглядових вимог.

Розрізняють три стратегічні підходи до реагування держави на виклики глобалізації та регулювання іноземного капіталу. До них відноситься ліберальний, протекціоністський та змішаний підхід, що заснований на ризик-менеджменті.

Слід визначити, що можна виділити три рівня регулювання іноземного банківського капіталу: міжнародне регулювання, яке здійснюється міжнародними фінансовими організаціями та міжурядовими структурами через укладення угод, директив і конвенцій, що сприяють уніфікації національних правових систем; національне регулювання, що реалізується національними органами влади в межах її правової юрисдикції, з урахуванням норм міжнародного банківського права; корпоративне регулювання, яке проводиться на рівні конкретного іноземного банку та його материнських структур і є частиною процесу корпоративного управління.

Національне регулювання іноземного банківського капіталу доцільно поділяти на наступні види: регулювання порядку входження іноземних інвесторів на вітчизняний банківський ринок; регулювання діяльності іноземного банківського капіталу та філій іноземних банків; регулювання порядку виходу іноземного банківського капіталу з вітчизняного ринку.

РОЗДІЛ 2. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

2.1 Етапи входження іноземного капіталу на вітчизняний фінансовий ринок

Банківська система існує в кожній країні на певному етапі її історії і є важливою частиною кредитної системи держави. Однак варто зазначити, що залучення іноземного капіталу до банківської системи не відбулося миттєво і передувало йому ряд економічних явищ. Наприклад, в Україні іноземні інвестиції в банківський сектор почали з'являтися лише в 1990-х роках, під час розпаду Радянського Союзу та здобуття незалежності. До початку 1998 року вже існувало 6 банків з повністю іноземним капіталом, поряд з іншими банками, створеними за участю іноземних інвесторів.

Зростання присутності іноземних банківських установ у країнах, що розвиваються, і країнах з перехідною економікою стало наслідком кількох ключових факторів. Серед них — процеси приватизації державних банків і банківські кризи, під час яких фінансово нестабільні банки часто виставляються на продаж після реструктуризації з державним фінансуванням. Окрім великих міжнародних банків, на ринок також виходять іноземні регіональні банки, зокрема, банки сусідніх країн, що мають давні ділові та культурні зв'язки з країнами, що розвиваються.

Щоб розширити присутність банківських установ з іноземним капіталом і підвищити привабливість національного ринку банківських продуктів та послуг, необхідно дотримуватись певних умов. Основні з цих умов представлені на рис. 2.1.

Присутність банківських установ з іноземним капіталом в Україні має позитивний вплив на розвиток фінансової та економічної системи, сприяючи залученню іноземних інвестицій та розширенню ресурсної бази для соціально-економічного прогресу.

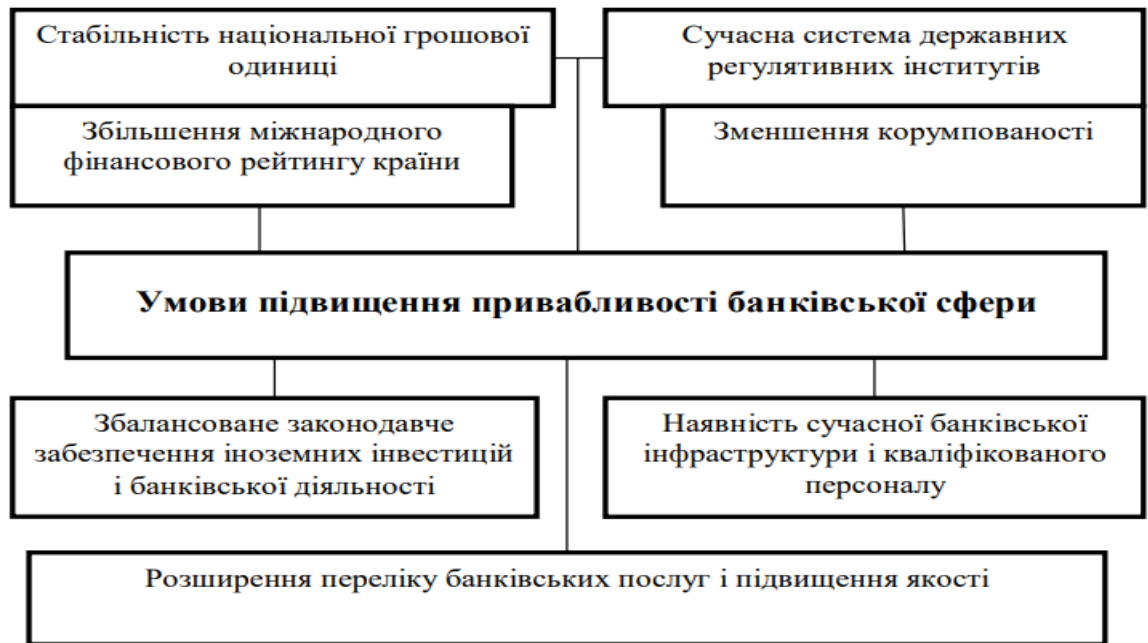

Рис. 2.1 Умови зростання привабливості вітчизняного національного ринку банківських товарів та послуг для іноземного капіталу

Джерело: складено за [40; 41]

Однак швидке зростання частки іноземного капіталу в банківському секторі також несе певні фінансові та економічні ризики. Ці ризики можуть включати потенційну загрозу втрати контролю над грошово-кредитною політикою, збільшення нестабільності на фінансових ринках, неочікувані коливання ліквідності банківських установ, спекулятивні зміни в попиті та пропозиції на грошово-кредитному ринку, а також можливий відтік фінансових ресурсів.

Перспективи та наслідки діяльності іноземного капіталу в українському банківському секторі є суперечливими. Головною метою іноземних інвесторів є не підвищення добробуту населення приймаючій країни, а максимізація прибутку для своїх акціонерів та власників. Через це висновок щодо ефективності присутності іноземного капіталу в вітчизняній банківській системі потрібно робити, виходячи із наявних переваг та недоліків його присутності на фінансовому ринку (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Переваги та недоліки присутності іноземного капіталу на фінансовому ринку України

Іноземний капітал у банківській сфері України	
переваги	недоліки
Наповнення вітчизняного валютного ринку ресурсами та зменшення залежності від внутрішньої обмеженості валютних коштів	Втрата найпривабливіших клієнтів та найвигідніших валютних операцій, а отже, послаблення їхніх позицій у валютній діяльності
Незначне здешевлення вартості валютних ресурсів за умов стабільного валютного курсу та відсутності ажіотажного попиту на іноземну валюту	Порівняно швидке зростання та переважання частки іноземних банків
Розширення можливостей щодо ефективного розміщення капіталу, масштабів проектного фінансування і прямих іноземних інвестицій	Зростання нестабільності на ринку внаслідок підвищеної вразливості фінансового сектора країни до світових валютно-фінансових криз, постійних змін на міжнародних ринках цін позичкових капіталів
Встановлення та розширення відносин між національними й іноземними банками, що сприяє здійсненню швидкого та якісного валютного обслуговування власних і клієнтських інтересів	Переважання операцій спекулятивного характеру та спекулятивних змін попиту та пропозиції іноземних валют
Розширення доступу до міжнародних валютних ринків і ринків капіталів	Підвищення загрози відпливу капіталів за кордон і посилення волатильності валютних курсів
Удосконалення організаційних процесів у валютній діяльності: підвищення якості аналізу та прогнозування динаміки розвитку, підвищення якості управління ризиками, впровадження сучасних банківських технологій і міжнародного досвіду здійснення валютних операцій, підвищення стандартів та якості валютного обслуговування, вдосконалення корпоративного управління	Порушення рівноваги та спричинення тиску на вітчизняну банківську систему сильними гравцями міжнародного рівня
Посилення конкуренції та підвищення ефективності функціонування банківських установ як головних учасників системи валютних відносин	Підвищення ризику залежного розвитку та нав'язування іноземними банками своїх правил гри в боротьбі за клієнта і витіснення вітчизняних банків із цього ринку
Розвиток ринкової інфраструктури: розширення суб'єктного та кількісного складу учасників валютного ринку	Прихід іноземних банків, що не мають високих міжнародних рейтингів і достатнього обсягу капіталу
Удосконалення та розширення спектра виконуваних банками валютних операцій	Ризики банкрутства головного офісу іноземного банку

Джерело: складено за [40; 41]

Повне розуміння складності процесу експансії іноземних банківських установ в Україні передбачає проведення ретроспективного аналізу цього процесу. Було виділено сім етапів входження іноземних інвесторів до банківського сектору України.

Поява іноземних банківських установ була спричинена глобалізацією, інтеграцією та гострою нестачею капіталу в країні й є об'єктивно необхідним процесом. Входження іноземних банків на ринок сприяє припливу капіталу та пожвавленню ринкової конкуренції, оскільки іноземні банки активно змагалися за внутрішній ринок, змушуючи місцеві банки відповідати умовам конкуренції або бути витісненими з ринку (таблиця 2.2).

Таблиця.2.2

Періодизація етапів входження іноземного капіталу в Україні

Етап	К-ть банків з іноземним капіталом	Характеристика
Перший етап (1991-1994 рр.)	1991-1993 - 0 1994 – 12	Початковий період формування банківської системи України. Недостатня розвиненість механізмів банківського регулювання після здобуття незалежності Україною призвела до приходу на ринок банківських послуг іноземного спекулятивного капіталу, тому НБУ в 1994 р. заборонив діяльність філій і ввів жорсткі обмеження на частку статутного капіталу нерезидентів у банківській системі.
Другий етап (1995-1998 рр.)	1995 – 12 (1) 1996 – 14 (1) 1997 – 22 (2) 1998 – 28(6)	Більшість іноземних банків були створені "з нуля" з метою підтримки зовнішньоторговельних операцій компаній нерезидентів на українському ринку, а також забезпечення виходу місцевих емітентів на міжнародні ринки капіталу. З іноземних банків першої хвилі експансії на сьогодні залишилися дочірні структури, що спеціалізуються на корпоративному та інвестиційному видах банкінгу.
Третій етап (1999-2004 рр.)	1999 – 30 (9) 2000 – 31 (8) 2001 – 28 (7) 2002 – 20 (6) 2003 – 19 (7) 2004 – 19 (7)	Період модернізації банківської системи України. Зниження капіталізації банків та дефіцит довгострокових кредитних ресурсів змусило НБУ зняти обмеження на частку нерезидентів у статутному капіталі банків. Кількість банків з іноземним капіталом скоротилася від 30 до 19. На український ринок увійшли іноземні інвестори шляхом придбання великих вітчизняних банків.
Четвертий етап (2005-2008 рр.)	2005 – 19 (7) 2006 – 23 (9) 2007 – 35 (13) 2008 – 47 (17)	Період активної експансії іноземного капіталу під час економічного зростання. Зростання частки іноземного капіталу в банківському секторі України обумовлене скасуванням низки обмежень щодо доступу іноземного капіталу до банківського сектору
П'ятий етап (2008-2010 рр.)	2009 – 53 (17) 2010 – 51 (18)	Період фінансової кризи та посткризового відновлення. Іноземні банки коригують стратегії діяльності через девальвацію гривні, спад кредитування, зростання проблемної заборгованості. Збільшується частка з загальному статутному капіталі інвесторів з Російської Федерації та Німеччини.
Шостий етап (2011-2013 рр.)	2011 – 55 (20) 2012 – 53 (22) 2013 – 53 (22)	Процеси злиття та поглинання банків в Україні набули постійно діючого характеру. Перерозподіл ринку, зміна корпоративних стратегій. Підвищення вимог НБУ щодо нормативів діяльності банків. Банки з іноземним капіталом зацікавлені в утриманні і навіть нарощуванні своїх позицій у банківському секторі України, чому сприяє дешевизна вітчизняних банківських установ, які продають за суму, нижчу від вартості власного капіталу.
<i>продовження таблиці 2.2</i>		
Сьомий етап (2014-2024 рр.)	2014 – 49 (19) 2015 – 51 (19) 2016– 41 (17) 2017– 39 (17) 2018– 38 (17)	Діяльність банків з іноземним капіталом в умовах політико-економічної нестабільності в Україні. Загалом, у цей період можемо спостерігати зменшення зацікавленості іноземних інвесторів щодо діяльності в Україні. Це призвело до продажу частини європейських

	2019– 38 (18) 2020– 37 (23) 2021– 35 (23) 2022– 33 (23) 2023– 33 (23)	банків українським інвесторам. Але більшість банків з іноземним капіталом і далі доволі ефективно функціонують в Україні.
--	---	---

Джерело: складено за [43, с.18; 44, с.247; 45]

Якщо на початкових етапах лібералізації економік країн Центральної та Східної Європи присутність іноземних банків позитивно впливає на розвиток економіки перехідного типу [42, с.93], то в сучасних умовах присутність іноземних банків може створювати проблеми для країн з ринком, що розвивається.

Аналізуючи сучасні особливості іноземного капіталу в банківській системі України, слід виділити основні характеристики діяльності банківських установ з іноземним капіталом у період світової фінансової кризи та політико-економічної нестабільності в Україні. До них можна віднести наступне [45]:

1) Іноземні банки достатньо активно здійснювали процес кредитування населення порівняно з сферами вітчизняної економіки, що пов'язано з різницею процентних ставок і світовими тенденціями ведення банківського бізнесу. Відповідно позитивний вплив банківської системи на економіку України залишався на низькому рівні, а випереджаючі темпи розвитку фінансового сектору в порівнянні з промисловим сприяли поглибленню розриву між ним і реальним сектором.

2) Здешевлення кредитних ресурсів, подовження строків їх надання банківськими установами, підвищення прибутковості банківської діяльності не спостерігалось, незважаючи на зростання обсягів активних операцій і капіталізацію банківської системи.

3) Зниження рівня процентних ставок не відбулося значні темпи інфляційних процесів, високу облікову ставку Національного банку, значні ризики кредитування реального сектору економіки України.

У період кризових явищ економічного та політичного характеру іноземні материнські банківські установи послабили спроможність підтримувати вітчизняні дочірні структури: глобальні банківські установи

фіксували збиткову діяльність, внаслідок цього спостерігався процес зниження курсу акцій банківських установ, скорочення відділень, звільнення банківські фахівців. У розвинених країнах Європи спостерігається посилення протекціоністської політики національних регуляторних органів, зокрема, загальна тенденція до репатріації власних капіталів материнськими банківськими установами з країн, що розвиваються, з метою виконання нових регуляторних вимог [45].

2.2 Структура, динаміка присутності іноземного капіталу у вітчизняній банківській системі

Присутність іноземного банківського капіталу є важливою складовою розвитку української банківської системи. Іноземні інвестори не лише вносять власні грошові капітали в національну економіку, але й сприяють запровадженню міжнародних практик ведення банківського бізнесу, покращенню прозорості банківської діяльності, налагодженню міжнародних відносин та інтеграції вітчизняної банківської системи у світову фінансову арені. Інтеграція іноземних банків у національний банківський сектор призводить до змін у його структурі, роблячи діяльність банків з іноземним капіталом більш активною і впливовою. Тож, розглянемо динаміку кількості банків в Україні за останні роки (таблиця 2.3). Дані таблиці показують, що кількість іноземних банків в Україні мала різну тенденцію - в період з 2008 по 2011 роки спостерігалася тенденція до поступового збільшення кількості банківських установ з іноземним капіталом (55) на 01.01.2011.

Таблиця 2.3

Динаміка кількості банківських установ в Україні у 2008-2024 рр.

Роки	Кількість банків, з банківською ліцензією	Із заг.кількості: з іноземним капіталом	у т.ч. зі 100-процентним іноземним капіталом	Питома вага іноземних банків, %
01.01.2008	175	47	17	26,86
01.01.2009	184	53	17	28,80
01.01.2010	182	51	18	28,02

01.01.2011	176	55	20	31,25
01.01.2012	176	53	22	30,11
01.01.2013	176	52	22	29,55
01.01.2014	180	49	19	27,22
01.01.2015	163	51	19	31,29
01.01.2016	116	41	17	35,34
01.12.2016	98	39	17	39,80
01.01.2017	96	38	17	39,58
01.01.2018	82	38	18	39,58
01.01.2019	77	37	23	48,05
01.01.2020	75	35	23	46,67
01.01.2021	73	33	23	45,21
01.01.2022	71	33	23	46,48
01.01.2023	67	29	22	43,28
01.01.2024	63	27	19	42,85
01.07.2024	63	26	19	41,36

Джерело: складено за [46]

Це найбільша кількість іноземних банків в Україні за період функціонування вітчизняної банківської системи. В період з початку 2012 року до сучасного часу простежується поступова тенденція до постійного скорочення кількості іноземних банків в Україні до 26.

Станом на 01.07.2024 року на фінансовому ринку країни функціонувало 26 банків за участю іноземного капіталу, в тому числі 19 із них – із 100% іноземним капіталом, що є найменшим показником.

Слід зазначити, що, незважаючи на значне зменшення кількості банківських установ з іноземним капіталом, їх частка у структурі банківської системи країни поступово збільшувалася з 26,86% на 01.01.2008 до 48,05% на 01.01.2019 року. Це обумовлено стрімким зменшенням кількості вітчизняних банківських установ протягом періоду дослідження. Починаючи із 2019 року спостерігається одночасна тенденція до скорочення кількості іноземних банків та їх частки в банківській системі до 41,36% (рис. 2.2).

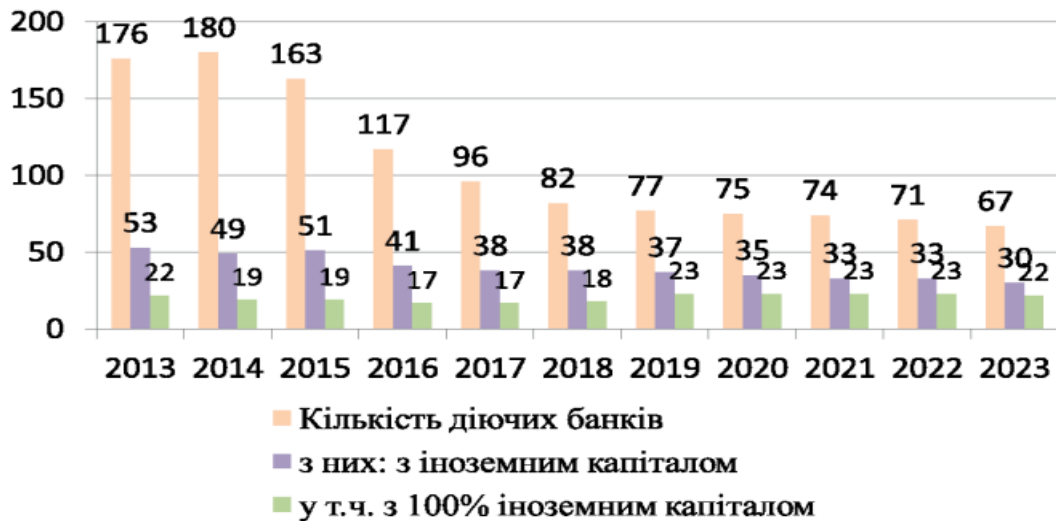

Рис. 2.2 Динаміка кількості діючих банків в період 2013-2023 р.р.

Джерело: складено за [46]

Отже, можна зазначити, що станом на 01.01.2024 року в банківській системі налічується 63 банківських установи, що мають банківську ліцензію, з них 26 банків з іноземним капіталом, 19 - зі 100-процентним іноземним капіталом

Трансформування банківської системи за період ведення військових дій відбувалася у напрямку незначного скорочення кількості банків у період з 01.01.2022 по 01.07.2024 на 12, у тому числі 7 банківських установ з іноземним капіталом та 4 банківських установ з 100% іноземним капіталом.

В Україні серед загальної кількості банківських установ майже кожен третій банк з іноземним капіталом, а кожен шостий – зі стовідсотковим. Регіональна мережа філій та відділень банків з іноземним капіталом найбільш розповсюджена у великих містах – Київ, Дніпр, Харків, Запоріжжя, Одеса, Львів.

Співвідношення кількості банківських установ з іноземним капіталом та з вітчизняним капіталом надано на рис.2.3.

Станом на 01.01.2024 року в Україні зареєстровано 26 банків з іноземним капіталом. Ці банки представлені 2180 підрозділами. Найбільша кількість підрозділів іноземних банківських установ знаходиться у місті Київ (380 підрозділи) та серед них найбільша кількість належить банку УкрСиббанку (72 підрозділи). По територіях найбільшу кількість структурних підрозділів має Райффайзен Банк Аваль - 501 підрозділів, УкрСиббанк - 307 підрозділів.

Рис. 2.3 Співвідношення кількості банківських установ з іноземним капіталом та з вітчизняним капіталом в період 2013-2023 р.р.

Джерело: складено за [46]

Слід зазначити, що структура власності банківських установ суттєво впливає на розвиток банківської системи країни і залежить передусім від цілей міжнародних банківських груп в Україні. Аналіз діяльності банківської системи показує, що часто значна частина банків із іноземним капіталом створюється не фінансово стабільними іноземними банками, а юридичними особами-нерезидентами, зареєстрованими в офшорних зонах. У вітчизняній практиці також трапляється, що фізичні особи – громадяни України створюють компанії в офшорах, які потім як нерезиденти володіють істотною часткою в українських банках. Відсутність чітких регуляторних механізмів та анонімність власників капіталу призводять до недостатнього контролю на банківському ринку і сприяють відтоку капіталу за кордон.

Вплив на згорання діяльності іноземних інвесторів на вітчизняному банківському ринку зумовлений кількома факторами:

По-перше, внутрішні економічні чинники, такі як низька платоспроможність корпоративних позичальників і висока частка неповернених кредитів, грають важливу роль.

По-друге, внутрішні регуляторні умови, включаючи заборону валютного кредитування фізичних осіб, численні адміністративні бар'єри при виході на український ринок та нестабільна політична ситуація, також впливають на іноземних інвесторів. Не менш важливими є зовнішні економічні фактори, що впливають на рішення нерезидентів.

Причинами, що змусили іноземних інвесторів переглянути свою діяльність в Україні, є нові регуляторні вимоги до власного капіталу, зокрема, посилення стандартів "Базель III" щодо адекватності основного капіталу. Вплив ризикових активів у країнах, де діють іноземні банки, негативно позначається на відповідності цим вимогам. Суворі вимоги Європейського центрального банку (ЄЦБ) змушують іноземних інвесторів відмовлятися не лише від українського ринку, але й від ринків інших країн СНД, Середньої Азії та Північної Африки [47, с 365; 48].

Зростання вимог до власного капіталу банківських установ та зменшення кількості банків в Україні зумовлені прагненням підвищити надійність банківської системи країни. Оскільки можливість подальшого розширення активних операцій безпосередньо пов'язана з розміром капіталу, виконання нових вимог дозволить банкам займати більш конкурентні позиції. Проте недостатні фінансові можливості акціонерів вітчизняних банків можуть призвести до їх витіснення з ринку, що загрожує занепадом національної банківської системи, яка вже недостатньо розвинена і може навіть бути ліквідована.

Ще одним важливим показником іноземної присутності в українському банківському секторі є частка іноземного капіталу в загальному статутному фонді банківської системи України. Фактор власності має вирішальне значення для забезпечення капітальної стабільності банківських установ. При складанні рейтингу найбільших вітчизняних банків слід враховувати не лише їх здатність своєчасно повернути депозити у разі фінансових проблем чи заборгованості клієнтів, але й рівень підтримки з боку акціонерів і держави, а також наявність ліквідних ресурсів, що є основою їхньої стійкості в умовах стресу. Важливо відзначити, що жодна банківська установа, який належить

державі або міжнародним фінансовим холдингам, не був визнаний неплатоспроможним (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

ТОП-рейтинг найнадійніших іноземних та вітчизняних банківських установ станом на 01.01.2024 року

№ з/п	Назва банку	Країна
1	Райффайзен банк Аваль	Raiffeisen Bank, Австрія
2	Креді Агріколь Банк	Credit Agricole, Франція
3	УкрСиббанк	BNP Paribas Group, Франція
4	Ощадбанк	Державний
5	Укрексімбанк	Державний
6	Кредобанк	PKO Bank Polska, Польща
7	Сітібанк Україна	Citigroup, США
8	ПроКредит Банк	ProCredit Bank, Німеччина
9	Укргазбанк	Державний
10	Альфа-Банк	ABN Holdings, Люксембург
11	Укрсоцбанк	ABN Holdings, Люксембург
12	ОТП Банк	OTP Bank, Угорщина
13	Правекс-банк	Intesa Sanpaolo, Італія
14	Інг Банк Україна	ING Groep, Нідерланди
15	ПУМБ	СКМ Финанс, Україна

Джерело: складено за [49, с.28]

Станом на 01.01.2024 року іноземні банківські установи в Україні представлені 13 країнами. Серед країн – іноземних інвесторів, які активно вкладають свої капітали в вітчизняний банківський бізнес.

В Україні представлений іноземний капітал таких країн як: Угорщина, Австрія, Франція, Польща, Греція, Голландія, Швеція, США, Нідерланди, Італія, Німеччина.

Згідно з даними, наведеними в таблиці 2.4, можна помітити, що з числа топ-15 банків лише 4 є вітчизняними банківськими установами, тоді як решта

11 є найбільш надійними іноземними банківськими установами, що функціонують в Україні.

Присутність банків з іноземним капіталом у системі України має свої особливості. У країнах з пострадянською ринковою економікою, таких як Україна, іноземний капітал спрямовується до найбільш ефективних та інноваційних галузей через банківську систему, оскільки інші складові фінансового сектору, зокрема фондовий ринок, ще не досягли належного рівня розвитку. Тому роль банківської системи, включаючи банківські установи з іноземним капіталом, є вирішальною для забезпечення фінансової стабільності.

В Україні існує певний баланс між національним та іноземним капіталом: з 63 діючих банків 26 є банками з іноземним капіталом. Це сприяє розвитку банківської системи, оскільки іноземні інвестори впроваджують передові західні стандарти банківського менеджменту, тоді як значний сектор банків з українським капіталом підтримує розвиток реального сектору національної економіки. Банки України, що належить іноземним інвесторам, за країнами походження та обсягам статутного капіталу та активів надані в таблиці 2.5.

Дані таблиці показують, що іноземні банківські групи мають загальний власний капітал в Україні на суму 28,1 млрд.грн. станом на 01.01.2024 року, що складає 6,95% всього статутного капіталу банківської системи країни. Відповідно загальні активи іноземних банківських груп дорівнюють 806,7 млрд.грн. або 24,38% загальних активів вітчизняного банківського сектору.

Слід зазначити, що маючи близько 7% власного капіталу іноземні банківські групи забезпечують близько чверть всіх активних вкладень національної банківської системи.

Таблиця 2.5

Банки України, що належить іноземним інвесторам

	Країна походження капіталу	Частка у статут. капіталі, %	Статутний капітал, млрд.грн. станом на 01.01.2024	Загальні активи, млрд.грн.		
				01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024
АТ "Райффайзен"	Австрія	98,3	6,15	133,65	187,29	203,55

Банк"	68,3 %; СБРР 30 %					
АТ УКРСИББАНК	Франція - 59,99 %; СБРР 40 %	99,99	5,07	79,52	113,07	147,10
АТ "КРЕДІ АГРІКОЛЬ БАНК"	Франція	99,99	1,22	56,67	79,25	111,09
АТ "ОТП БАНК"	Угорщина	100	6,19	73,42	100,42	111,01
АТ "СІТІБАНК"	США	100	0,20	33,77	52,20	68,95
АТ "КРЕДОБАНК"	Польща	99,6	2,25	33,99	41,62	58,82
АТ "ПРОКРЕДИТ БАНК"	Німеччина 100%	100	1,57	32,30	36,55	40,81
АТ "ІНГ Банк Україна"	Нідерланди	100,0	0,73	13,65	16,02	27,22
АТ "ПРАВЕКС БАНК"	Італія	100,0	0,98	9,47	10,55	11,23
АТ "ПРЕУС БАНК МКБ"	Греція	99,99	2,53	5,77	6,44	8,45
АТ "СЕБ КОРПОРАТИВНИЙ БАНК"	Швеція	100	0,30	3,20	5,32	8,06
АТ "Дойче Банк ДБУ"	Німеччина	100	0,30	5,35	5,32	6,56
АТ "КРЕДИТВЕСТ БАНК"	Туреччина	100,0	0,36	2,33	2,28	2,62
АТ "КРЕДИТ ЄВРОПА БАНК"	Нідерланди	100,0	0,25	1,28	1,18	1,26

Джерело: складено за [46]

Варто зазначити, що спостерігається дуже позитивна тенденція до активного зростання обсягів активних вкладень у кредитно-інвестиційний портфель іноземних банківських груп протягом останніх 3 років, незважаючи на військові дії та економічні кризові явища в економіці України.

Участь іноземних держав в власному статутному капіталі та загальних активах вітчизняної банківської системи станом на 01.01.2024 року надана у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

Участь іноземних країн статутному капіталі та активах вітчизняної банківської системи станом на 01.01.2024 року

Назва країни	Статутний капітал		Активи	
	млн грн.	% до загального обсягу	млн грн.	% до загального обсягу
Австрія	6,15	1,5	203,55	6,2
Італія	0,98	0,2	11,23	0,4
Греція	2,53	0,6	8,45	0,3

Нідерланди	0,98	0,2	28,48	0,9
Німеччина	1,87	0,5	47,37	1,4
Польща	2,25	0,6	58,82	1,8
США	0,2	0,1	68,95	2,1
Угорщина	6,19	1,5	111,01	3,4
Франція	6,29	1,6	258,19	7,8
Швеція	0,30	0,1	8,06	0,2
Туреччина	0,36	0,1	2,62	0,1
Всього 100% іноземного капіталу	28,11	6,9	806,73	38,8
Всього, банківська система	404,61	100,0	3308,62	100,0

Джерело: складено за [46]

Станом на 11.01.2024 найбільша частка загальних активів та статутного власного капіталу національної банківської системи контролюється банками Франції – 7,8 та 1,6% відповідно, Австрії – 6,2 та 1,5 % та Угорщини – 3,4 та 1,5%. Крім установ цих країн не менш значний інвестиційний вплив здійснюють банківські установи Польщі, Німеччини, США.

Важливим чинником, що спричинив підвищений інтерес іноземного капіталу до національної банківської системи, стала лібералізація доступу до внутрішнього фінансового ринку відповідно до вимог СОТ після вступу України до цієї організації. Інтеграція банківської системи до європейської та світової фінансових систем відкриває наступні можливості для українського банківського сектору: покращення доступу до міжнародних фінансових ресурсів; впровадження передових технологій та стандартів; розширення асортименту банківських продуктів та послуг; підвищення надійності та стабільності банківської системи.

2.3 Дослідження процесів залучення іноземного капіталу у банківські системи зарубіжних країн

Глобалізація економіки створила умови для трансформації процесу інтеграції іноземного банківського капіталу, що призвело до появи транснаціональних банків. Ці банки мають численні іноземні підрозділи як у провідних міжнародних фінансових центрах, так і в країнах з перехідною

економікою та країнах, що розвиваються. Переміщення банківського капіталу за межі країн базування материнських банків сприяє як зростанню прибутків, так і розвитку банківських систем країн-реципієнтів, що, в свою чергу, стимулює розвиток світової економіки.

Країни світу можна розділити на три групи в залежності від ступеня проникнення іноземного капіталу в банківський сектор відповідно до наукових підходів вітчизняних фахівців:

Перша група включає розвинуті країни, де іноземні банки мають незначну частку в фінансових системах. Наприклад, у США, Німеччині, Швейцарії та Японії частка активів іноземних банків не перевищує 5-8%.

Друга група охоплює країни з практично повним контролем іноземних банків над місцевим банківським сектором.

Третя група складається з країн, таких як Україна, де присутність іноземних банків значно варіюється, від 15 до 80% активів банківської системи [50].

У сучасних умовах в країнах світу існують значні розбіжності в ставленні до іноземного банківського капіталу та державному регулюванні його присутності. Тому доцільно розділити банківські системи країн світу на чотири категорії, які відрізняються як за структурою банківських систем, так і за політикою інтеграції іноземного капіталу [51, с.45].

Перша категорія країн світу включає розвинуті країни Центральної та Східної Європи з банківськими системами, що можуть конкурувати на глобальному фінансовому ринку. До цієї групи відносяться Італія, Франція, Іспанія та Німеччина. Ці країни активно протидіють експансії іноземних банків на вітчизняні фінансові ринки, зокрема через обмеження щодо придбання національних банків (таблиця 2.7).

Таблиця 2.7

Динаміка присутності іноземного капіталу в країнах першої групи

Країни	Питома вага активів іноземних банків країн-членів ЄС в сукупних банківських активах, %	Питома вага активів іноземних банків країн-не членів ЄС в сукупних банківських активах, %
--------	--	---

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Німеччина	9,6	9,9	9,6	9,5	10,1	9,8	1,4	1,6	1,1	1,1	1,2	1,1
Іспанія	10,9	10,1	9,7	9,9	10,2	10,1	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,4
Італія	17,0	13,8	12,9	13,1	14,2	14,6	0,4	0,7	0,6	0,7	0,6	0,5
Франція	10,6	10,8	9,8	10,1	10,0	9,8	1,1	1,2	1,0	1,0	1,0	1,1

Джерело: складено за [52]

У першій групі країн питома вага активів іноземних банків країн ЄС в загальних банківських активах протягом 2018-2024 рр. спостерігається в межах 9-17 %, країн-не членів ЄС – 0,4-1,6 %.

Німеччина має одну з найрозвиненіших національних банківських систем у Європі, яка налічує близько 4 тис. фінансово-кредитних установ. Це в п'ять разів більше, ніж у Великобританії, та в 2,7 разу більше, ніж у Франції. Питома вага 5 найбільших банківських установ у загальних активах банківської системи Німеччини є найнижчою в Європі — 22% (для порівняння, в інших країнах Центральної та Східної Європи цей показник коливається між 40-50%).

Банківська система Німеччини функціонує за концепцією «розмежування банківських функцій». Це формує тісні зв'язки банківських установ із корпоративними клієнтами і обмежує приплив іноземного капіталу. Іноземні банки, яких в Німеччині налічується близько 300 з понад 50 країн, в основному фінансують торгові операції клієнтів з країн, де розташовані материнські банки.

В Італії та Іспанії проводиться протекціоністська політика, спрямована на захист національних банків. Уряди цих країн не стимулювали приплив іноземного капіталу та активно стримували зовнішню експансію національних. Як результат, в Італії з'явилися потужні національні фінансові інституції, такі як Unicredit і Intesa Sanpaolo, а в Іспанії – Santander і BBVA. При цьому кількість банків з іноземним капіталом в Італії складає 58 установ.

У Франції підтримка національної банківської системи дуже ефективна, що сприяло створенню банківського конгломерату BNP Paribas, фінансової підтримки установ, як Credit Lyonnais (Calyon) і Société Générale. Станом на 01.01.2024 рік у Франції налічується 93 невеликих банківських

установ з іноземним капіталом та філій іноземних банків, частка активів яких складала лише близько 10% від загальних активів.

До другої групи країн світу входять країни Центральної, Східної Європи, де на банківських ринках активно працюють банки з сусідніх більш потужних держав. Сюди відносяться Австрія, Бельгія, Фінляндія, Данія, Ірландія, Португалія та Нідерланди. Греція та Швеція займають проміжне положення у цьому контексті.

У другій групі країн Європи (Австрія, Бельгія, Фінляндія, Данія, Ірландія, Португалія, Нідерланди) питома вага активів іноземних банків в сукупних активах знаходиться в межах від 14% до 78% у період з 2018 по 2023 рік (крім Нідерландів). (таблиця 2.8).

Іноземний капітал впроваджувався в національні банківські системи цих країн в наступний спосіб: спочатку країни відкривали фінансові ринки для іноземних банків, а пізніше, після вступу до Європейського Союзу, дозволили створення філій іноземних банків.

Таблиця 2.8

Динаміка присутності іноземного капіталу в країнах другої групи

Країна	Питома вага активів іноземних банків країн ЄС в сукупних банківських активах, %						Питома вага активів іноземних банків країн-не членів ЄС в сукупних банківських активах, %					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Австрія	21,5	18,8	14,7	15,1	15,2	16,1	5,4	4,6	4,7	4,5	4,2	4,2
Бельгія	20,7	21,1	23,6	25,2	24,6	25,1	4,3	5,3	7,1	6,5	5,1	4,5
Фінляндія	64,9	69,7	78,3	78,0	70,1	72,3	0,1	0	0	0	0,6	0,5
Данія	17,1	15,5	17,8	16,6	17,0	16,8	2,3	2,2	2,0	2,0	1,0	1,8
Ірландія	46,7	47,4	43,1	42,9	39,1	40,6	12,0	8,3	6,9	6,0	5,9	6,9
Португалія	23,0	21,6	22,3	22,5	24,1	23,2	0,7	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
Нідерланди	15,8	3,7	3,4	3,3	2,9	3,1	1,5	2,0	1,9	1,6	1,1	1,5

Джерело: складено за [52]

Австрія веде особливу політику стосовно іноземних банківських інвестицій. З огляду на невеликий розмір внутрішнього фінансового ринку,

країна орієнтується на створення потужного банківського центру для всієї Європи, незалежно від походження капіталу.

Загальна кількість банків в Австрії в останні роки залишалася стабільною. У 2023 році в країні діяло 880 банків, а разом з їхніми філіями ця цифра перевищувала 5 тисяч установ. В Австрії функціонує 26 філій іноземних банків, з яких лише один – American Express Bank Ltd – не був представником банків Європейського Союзу.

Таким чином, іноземні банки в Австрії діють в рамках єдиного європейського валютного простору, характеризуються змішаною власністю (банківська установа з іноземним капіталом Bank Austria Creditanstalt AG є власністю німецької установи HypoVereinsbank, який є частиною італійського UniCredit).

Австрійські банки активно розширюють свою присутність на ринках Центральної та Східної Європи. Це пояснюється значним економічним потенціалом цих регіонів та прагненням австрійських банків отримати вигоду від їхнього розвитку. Лідерами за кількістю дочірніх банків є Угорщина та Чехія, де нараховується по 8 установ. У Хорватії, Боснії і Герцеговині, Мальті, Сербії та Чорногорії розміщено по 6 банківських установ з австрійським капіталом.

Станом на 01.01.2024 рік австрійські банки нараховують зарубіжних 52 філії і 50 представництв. В Україні одним з найвідоміших банків з австрійським капіталом є Райффайзен Банк Аваль.

До *третьої групи країн світу* відносяться країни, де розташовані міжнародні фінансові центри, що сприяють відкриттю значної кількості банківських філій та представництв. Сюди входять Великобританія, Люксембург і, не членом Європейського Союзу, Швейцарія (таблиця 2.9).

Таблиця 2.9

Динаміка присутності іноземного капіталу в країнах третьої групи		
Країна	Питома вага активів іноземних банків країн ЄС в сукупних банківських активах, %	Питома вага активів іноземних банків країн-не членів ЄС в сукупних банківських активах, %

	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Велико-британія	27,9	25,3	27,4	28,5	28,1	27,9	25,6	25,8	24,0	25,1	26,2	25,4
Люксембург	85,0	82,5	83,7	83,1	80,2	83,1	10,0	12,8	10,3	10,1	10,5	10,5
Швейцарія	64,9	69,7	78,3	80,1	75,1	74,2	0,1	0	0	0	0	0

Джерело: складено за [52]

У банківських системах цієї групи країн частки активів іноземних банків знаходиться в межах від 24,0 до 83,7%.

Великобританія є світовим фінансовим центром, де працює більше іноземних банків, ніж британських. Ці іноземні банки спеціалізуються на операціях євrorинку, кредитування іноземних та транснаціональних компанії, інвестуванні у сферу зовнішньої торгівлі. Банківські установи з іноземним капіталом та їхні філії у Великобританії за обсягами активів відносяться до великих банківських структур, а їх частка складає більше половини всіх банківських активів країни.

Швейцарія має бездоганну конфіденційність банківських установ та характеризується помірними податками, що є передумовою припливу іноземних капіталів.

Схожі умови створені в Люксембурзі, який також є міжнародним банківським центром. Всі великі банки Європи мають свої представництва в Люксембурзі що сприяло розташуванню багатьох європейських інституцій.

Четверту групу країн світу складають країни-нові члени ЄС (Болгарія, Чехія, країни Балтії, Угорщина, Румунія, Словенія, Словаччина, Польща) (таблиця 2.10).

Таблиця 2.10

Динаміка присутності іноземного капіталу в країнах четвертої групи

Країна	Питома вага активів іноземних банків країн ЄС в сукупних банківських активах, %						Питома вага активів іноземних банків країн-не членів ЄС в сукупних банківських активах, %					
	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Болгарія	79,5	81,2	81,5	77,5	75,2	78,1	2,1	2,1	2,2	1,9	2,2	2,1
Чехія	91,4	90,8	89,6	80,5	80,6	85,2	0	0	0	0	0	0
Естонія	98,0	97,3	94,8	91,5	93,1	95,3	0	0	0	0	0	0
Латвія	51,0	62,1	62,5	50,1	49,0	49,5	7,1	5,9	6,3	5,1	5,0	6,1

Литва	84,0	84,9	83,8	87,5	89,1	85,2	0	0	0	0	0	0
Угорщина	54,3	57,5	56,3	59,1	54,1	56,5	3,0	3,0	0	0	0	0
Румунія	82,1	79,4	76,0	86,5	82,9	84,1	0	0	0	0	0	0
Словенія	28,3	30,1	29,0	28,1	27,2	27,8	0	0	0	0	0	0
Словаччина	83,4	92,5	96,1	81,0	80,1	82,5	0	0	0	0	0	0
Польща	68,1	62,6	63,7	59,0	64,9	65,9	8,4	8,5	8,2	8,6	10,2	9,3

Джерело: складено за [52]

У банківських системах країн четвертої групи Європи питома вага активів іноземних банків із країн ЄС у сукупних активах у 2018-2024 роках становила від 49% до 98%. Винятком є тільки Словенія, де рівень іноземного капіталу в системі не перевищував 30%.

Характерною рисою групи є відсутність значних активів іноземних банків та філій із країн, які не є членами ЄС, у сукупних активах нових членів ЄС, за винятком Латвії, Болгарії та Польщі.

Входження іноземного капіталу в цих країнах ЄС здійснювалося у кілька етапів:

- Підготовчий період, пов'язаний із лібералізацією банківського законодавства та проведенням первинної приватизації банківських установ.

- Період масового залучення іноземного капіталу, пов'язаний із створенням рівних умов для функціонування вітчизняних та іноземних банківських установ. При цьому умовою створення банківських установ з іноземним капіталом в цих країнах була ліквідація боргового навантаження, збільшення капіталізації та виведення банківських установ зі категорії проблемних.

- Період стабілізації банківських систем, пов'язаний із запровадженням сучасних банківських продуктів та послуг, технологій, іноземного банківського менеджменту.

У Болгарії питома вага іноземного капіталу складає 79,5 % сукупних банківських активів), налічується 21 банківська установа з іноземним капіталом (всього – 31). У Румунії нараховується 32 банківські установи, у т. ч. 27 іноземних та філій іноземних банків, в яких станом на 01.01.2024 р. зосереджено 84,0 % сукупних активів. У Чехії станом на 01.01.2024 р. 38

банківських установ, з яких 25 іноземних установ. Питома вага іноземних банків країн ЄС в сукупних активах складає 85,1 %, одна третина статутного капіталу належить Австрії, 17,0 % – Франції та 8,1 % – Німеччині. В Угорщині функціонують 40 банківських установ, з них 21 – іноземних (57,1 % сукупних активів).

Найбільш успішний розвиток банківського сектору спостерігався у Латвії, де іноземний і національний капітал функціонує з рівним паритетом. Також Латвія характеризується значним обсягом американського капіталу. Естонський банківський сектор характеризується значною присутністю іноземного капіталу, при цьому 79,5 % належить шведським банківським групам. Характерною особливістю сектору є відсутність неплатоспроможних банківських установ, що забезпечує йому фінансову стабільність. Шведська група SEB володіє контрольними пакетами акцій естонського Uhisphank, латвійського Unihan, а шведська банківська установа Swedhank – естонський банк Hans ah bank, литовський Ощадбанк.

У Польщі станом на 01.01.2012 р. частка банківських установ, що контролюються іноземним капіталом складає 55 з 69 банків, що є 60,8 % сукупних активів польської системи. Найбільша частина сукупних активів належить Німеччині (18,9 %), Італії (14,5 %), США (8,9 %).

Нерівномірність темпів економічного розвитку банківських секторів різних країн світу складає передумову позитивного впливу інтеграції великих банківських установ у країни зі слабкою системою фінансового ринку. Це прискорило зростання світового банківського бізнесу, вирівнювання банківського обслуговування клієнтів різних країн світу. Проте поширення іноземного банківського капіталу у деяких країнах світу супроводжувалося фінансовими та економічними кризами. Це було характерним для країн Центральної та Східної Європи, а також для країн Американського континенту.

Дослідження процесів входження іноземного капіталу в різних країнах світу є передумовою подальшого розвитку вітчизняного банківського сектору в умовах входження та подальшої експансії іноземного капіталу. Це забезпечить ефективне співіснування національних банківських установ та

банків з іноземним капіталом, підвищить рівень та ефективність кредитування національної економіки, сприяє активізації інвестиційних процесів, розвитку та вдосконаленню операцій на фондовому ринку. Важливо також враховувати особливості входження іноземного капіталу в банківську систему. Це включає оцінювання потенційних ринків та об'єктів інвестування з боку материнських банків, способів залучення іноземного капіталу (купівля існуючих банків або створення нових структур з іноземним капіталом), цілей входження іноземного банківського капіталу, моніторинг періодів зниження концентрації іноземного капіталу та його відтоку на інші ринки.

Висновки до розділу 2

Дослідження практичних аспектів впливу іноземного банківського капіталу на розвиток національної економіки дозволило сформулювати наступні висновки.

Поява іноземних банківських установ в Україні була спричинена глобалізацією, інтеграцією та гострою нестачею капіталу в країні, що є об'єктивно необхідним процесом. Входження іноземних банків у систему відбувалася поступово з початку 1994 року.

Виділяють сім етапів входження іноземного капіталу в систему України, які згруповані за принципом інтеграції у банківський сектор. Якщо на початкових етапах лібералізації економік країн Центральної та Східної Європи присутність іноземних банків позитивно впливає на розвиток економіки перехідного типу, то в сучасних умовах присутність іноземних банків може створювати проблеми для країн з ринком, що розвиваються.

За період 2008-2023 років тенденція кількості банківських установ в Україні, в тому числі і банків з іноземним капіталом, була не однозначною та в цілому мала спадаючий тренд. На 01.07.2024 року кількість банків, що мають банківську ліцензію склала 63 одиниці, що на 112 банків менше ніж на початку 2008 року, кількість банків з іноземним капіталом склала 26 одиниць, що на 21 банк менше ніж у 2008 році, в той час як кількість банків

зі 100% іноземним капіталом складає 19 одиниць, що на 2 банківські установи більше рівня 2008 року. Загалом спостерігалася тенденція до поступового збільшення кількості банківських установ з 100% іноземним капіталом, хоча протягом періоду вона мала варіаційний характер.

Серед чинників, які вплинули на згортання діяльності іноземних інвесторів на вітчизняному ринку, виділяють: внутрішні економічні, внутрішні регуляторні, зовнішні економічні.

В Україні серед загальної кількості банківських установ майже кожен третій банк з іноземним капіталом, а кожен шостий – зі стовідсотковим. Регіональна мережа філій та відділень банків з іноземним капіталом найбільш розповсюджена у великих містах – Київ, Дніпр, Харків, Запоріжжя, Одеса, Львів.

Станом на 01.01.2024 року іноземні банківські установи в Україні представлені 11 країнами. В Україні представлений іноземний капітал таких країн як: Угорщина, Австрія, Франція, Польща, Греція, Голландія, Швеція, США, Нідерланди, Італія, Німеччина.

Іноземні банківські групи мають загальний власний капітал в Україні на суму 28,1 млрд.грн. станом на 01.01.2024 року, що складає 6,95% всього статутного капіталу банківської системи країни. Відповідно загальні активи іноземних банківських груп дорівнюють 806,7 млрд.грн. або 24,38% загальних активів вітчизняного банківського сектору. Слід зазначити, що маючи близько 7% власного капіталу іноземні банківські групи забезпечують близько чверть всіх активних вкладень національної банківської системи.

Варто визначити, що спостерігається дуже позитивна тенденція до активного зростання обсягів активних вкладень у кредитно-інвестиційний портфель іноземних банківських груп протягом останніх 3 років, незважаючи на військові дії та економічні кризові явища в економіці України.

Станом на 01.01.2024 найбільша частка загальних активів та статутного власного капіталу національної банківської системи контролюється банками Франції – 7,8 та 1,6% відповідно, Австрії – 6,2 та 1,5 % та Угорщини – 3,4 та 1,5%. Крім установ цих країн не менш значний інвестиційний вплив здійснюють банківські установи Польщі, Німеччини, США.

У сучасних умовах в країнах світу існують значні розбіжності в ставленні до іноземного банківського капіталу та державному регулюванні його присутності. Тому доцільно розділити банківські системи країн світу на чотири категорії, які відрізняються як за структурою банківських систем, так і за політикою інтеграції іноземного капіталу.

Перша категорія країн світу включає розвинуті країни Центральної та Східної Європи з банківськими системами, що можуть конкурувати на глобальному фінансовому ринку. У першій групі країн (Італія, Франція, Іспанія та Німеччина) питома вага активів іноземних банків країн ЄС в загальних банківських активах протягом 2018-2024 рр. спостерігається в межах 9-17 %, країн-не членів ЄС – 0,4-1,6 %.

До другої групи країн світу входять країни Центральної, Східної Європи, де на банківських ринках активно працюють банки з сусідніх більш потужних держав. У другій групі країн Європи (Австрія, Бельгія, Фінляндія, Данія, Ірландія, Португалія, Нідерланди) питома вага активів іноземних банків в сукупних активах знаходиться в межах від 14% до 78% у період з 2018 по 2023 рік (крім Нідерландів).

До третьої групи країн світу відносяться країни, де розташовані міжнародні фінансові центри, що сприяють відкриттю значної кількості банківських філій та представництв. У банківських системах цієї групи країн (Великобританія, Люксембург і, не членом Європейського Союзу, Швейцарія) частки активів іноземних банків знаходиться в межах від 24,0 до 83,7%.

Четверту групу країн світу складають країни-нові члени ЄС (Болгарія, Чехія, країни Балтії, Угорщина, Румунія, Словенія, Словаччина, Польща). У банківських системах країн четвертої групи Європи питома вага активів іноземних банків із країн ЄС у сукупних активах у 2018-2024 роках становила від 49% до 98%. Винятком є тільки Словенія, де рівень іноземного капіталу в системі не перевищував 30%.

Нерівномірність темпів економічного розвитку банківських секторів різних країн світу складає передумову позитивного впливу інтеграції великих банківських установ у країни зі слабкою системою фінансового ринку. Це

прискорило зростання світового банківського бізнесу, вирівнювання банківського обслуговування клієнтів різних країн світу.

РОЗДІЛ 3: ОПТИМІЗАЦІЯ ВПЛИВУ ІНОЗЕМНОГО БАНКІВСЬКОГО КАПІТАЛУ НА РОЗВИТОК НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

3.1 Детермінанти впливу іноземного капіталу на економічний розвиток країни

Дослідження шляхів проникнення іноземного банківського капіталу в різних країнах світу може позитивно вплинути на розвиток українського банківського сектору. Це сприятиме ефективному співіснуванню на одному ринку як вітчизняних банків, так і банків з іноземним капіталом, підвищенню рівня кредитування української економіки та забезпеченню фінансової безпеки держави.

У сучасних умовах розвитку та післявоєнного відродження економіки України зростає необхідність переходу до нового інвестиційного типу збалансованого економічного зростання з ціллю забезпечення темпів зростання економіки країни та підвищення конкурентоспроможності держави.

Слід зазначити, що на національному рівні основним інструментом глобалізації є процеси лібералізації торгівлі та розвиток ринку фінансових послуг, базовими і важливими формами прояву яких є активне проникнення іноземного капіталу як на фінансові ринки взагалі, так і в банківський сектор. Особливо це актуально для країн, в яких банківська система є недостатньо розвинутою та досконалою, що спричиняє недостатню її конкурентоспроможність в порівнянні із банківським установами з іноземним капіталом. Це викликає неспроможність вітчизняних банківських установ самотійно забезпечення необхідний обсягів фінансових ресурсів для розвитку реальної економіки країни на прийнятних умовах. Співвідношення

валового внутрішнього продукту України та загальних показників розвитку банківського сектору економіки надано в таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Співвідношення валового внутрішнього продукту України та загальної капіталізації банківського сектору економіки

Назва показника	Станом на				
	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024
ВВП (у фактичних цінах), млн..грн.	3 974 564	4 194 102	5 459 574	5 191 028	6 537 825
Капітал банківської системи), млн..грн.	199 920	209 459	255 514	215 839	296 796
Капітал банківської системи до ВВП, %	5,03	5,0	4,7	4,2	4,5
Іноземний банківський капітал, млн..грн.	72 859	77 555	92 980	74 159	91 741
Іноземний банківський капітал до ВВП,%	1,8	1,8	1,7	1,4	1,4

Джерело: складено за [46]

Зростання валового внутрішнього продукту у країні сприяє підвищенню рівня розвитку банківської системи країни. При цьому мається на увазі не приріст активів, а саме зростання власного капіталу банківського сектору економіки, оскільки приріст капіталу – це перший системоутворюючий чинник, від величини якого при наявній стабільній системі залежать усі нормативні показники банківських установ. Це означає, що відношення власного банківського капіталу до ВВП має постійно збільшуватися.

В сучасних умовах в Україні частка власного банківського капіталу у ВВП становить лише 4,5 %, станом на 01.01.2020 року – 5,03%. Такий низький показник спостерігається навіть при незначних обсягах ВВП на душу населення. Тенденція цього показника також негативна, спостерігається тенденція до його поступового скорочення.

Слід зазначити, що показник співвідношення валового внутрішнього продукту України та іноземного капіталу також має загальну тенденцію до скорочення, що є негативним трендом.

Аналіз свідчить, що нинішній рівень капіталізації у в банківській системі України, в тому числі іноземних банків є недостатнім для забезпечення стабільного функціонування системи, а також належного покриття ризиків банківської діяльності, що істотно обмежує можливості банківських установ щодо розширення асортименту продуктів та і послуг для підприємств, населення, спричинюючи високу вартість ведення банківського бізнесу. Неможливість залучати банківськими установами у достатніх масштабах фінансові ресурси і, насамперед здійснювати кредитні та інвестиційні операції, також зумовлює недостатність власного банківського капіталу.

Тому головним завданням банківського сектору економіки є забезпечення обсягів власного капіталу банківських установ на рівні, який необхідний для вирішення потреб модернізації економіки України (500 млрд. грн. – для банківської системи, у т. ч. 200 млрд. грн. – для банків з іноземним капіталом).

Сучасний стан кредитного ринку України характеризується загальною тенденцією до збільшення суми кредитних вкладень банківських установ, незважаючи на кризові явища та військові дії. В Україні функціонує банкоцентрична модель, що визначається найбільшою питомою вагою кредитних операцій саме банківських установ на кредитному ринку – 98,7%.

Взаємозалежність динаміки кредитних ресурсів, наданих банківськими установами на вітчизняному кредитному ринку, та обсягами ВВП країни простежується за даними таблиці 3.2.

Обсяг кредитів, наданих банківськими установами фінансового ринку впродовж 4 років збільшився на 22,5%, при цьому спостерігається загальний тренд до постійного їх зростання. Що стосується кредитів, наданих іноземними банківськими групами, слід зазначити, що до початку повномасштабних воєнних дій обсяги кредитування економіки зростали, але

з початку 2023 року спостерігається тенденція до значного скорочення кредитних вкладень іноземних банків.

Таблиця 3.2

Динаміка обсягів кредитних ресурсів, наданих на кредитному ринку, по відношенню до валового внутрішнього продукту України впродовж 2020 – 2023 років

	01.01.2020	01.01.2021	01.01.2022	01.01.2023	01.01.2024
Кредити надані банками, млн. грн.	562 161,5	595 881,4	766 839, 0	686 871,8	688 375,8
Кредити надані інозем.банк.групами, млн. грн.	224 555,7	238 039,8	310 218,0	233 495, 3	154 980,9
Частка кредитів іноземних банківських груп на вітчизняному кредитному ринку, %	39,9	39,9	40,5	34,0	22,5
ВВП (у фактичних цінах), млн.грн.	3 974 564	4 194 102	5 459 574	5 191 028	6 537 825
Співвідношення кредит. портфелю банків до ВВП, %	14,1	14,2	14,0	13,2	10,5
Співвідношення кредит. портфелю інозем.банк.груп до номінал. ВВП, %	5,6	5,7	5,7	4,5	2,3

Джерело: складено за [46]

Слід визначити, що іноземні банківські установи забезпечують лише 22,5% загального обсягу кредитування на вітчизняному кредитному ринку станом на 01.01.2024 року. При цьому характерною тенденцією є скорочення з початку 2022 року частки кредитів іноземних банківських груп в обсягах кредитування системи з майже же вдвічі з 40,0% на початок 2020 року.

Отже, якщо в довоєнний період іноземні банківські групи забезпечували 40,0% потреби у кредитних ресурсах суб'єктів кредитного ринку, то в сучасних умовах іноземні банки лише одну п'яту частину цієї потреби.

Кредитний портфель вітчизняних банківських установ складає лише 10,5% ВВП станом на 01.01.2024 року, що є дуже низьким показником та

характеризує фактичну нездатність національної банківської системи до реального забезпечення економіки кредитними ресурсами задля її поступового відновлення та подальшого розвитку.

Негативною тенденцією є також тренд до поступового зниження показника співвідношення кредитного портфелю до ВВП впродовж всього періоду дослідження, у тому числі у довоєнний період. Спостерігається загальна тенденція до поступового стійкого скорочення цієї питомої ваги впродовж тривалого періоду, починаючи з 2016 року (01.01.2016 р.- 49,6%; 01.01.2017 р. – 41,9%; 01.01.2018 р. – 34,1%; 01.01.2019 р. – 30,2%).

Варто визначити, що ці тенденції свідчать про недостатність кредитних ресурсів для забезпечення реальних потреб національної економіки. При цьому відбувається процеси ущільнення розвитку фондового ринку, валютного, іпотечного, міжбанківського кредитування. Характерною особливістю є також кредитування переважно торгових, тобто спекулятивних операцій, або великих промислових компаній та підприємств, тоді як малі, середні або нових компанії і суб'єкти господарювання залишаються фактично недокредитованими що генерує непридатне середовище для появи нових елементів зростання.

3.2 Перспективи залучення іноземного капіталу в контексті подальшого інвестування економіки України

Темпи залучення іноземного капіталу у світі призупинилися в умовах глобальної пандемії 2020–2021 років. У 2022 році вторгнення Росії в Україну та подальші воєнні дії на її території скоротили залучення іноземного капіталу приблизно на 30%. Ці обставини, а також жорстка політика Центральних банків світу шляхом підвищення процентних ставок з ціллю скорочення темпів інфляції в 2023 році, сприяють зменшенню обсягів залучення іноземного капіталу ще на 15–20% впродовж 2024 року.

Внаслідок війни в Україні у 2022 році обсяги залучення іноземного капіталу скоротилися у 20 разів, а прямі іноземні інвестиції – у 15 разів

порівняно з 2021 роком. Це підкреслює необхідність використання механізмів підвищення інвестиційної привабливості країни в умовах війни. Враховуючи обмежені фінансові ресурси та значну частку державної власності в інфраструктурному секторі, який найбільше постраждав від війни, важливо знайти зовнішні джерела фінансування для відбудови країни та забезпечити страхування ризиків для потенційних інвесторів. Потенційні інвестори можуть вкладати грошові кошти, але ці вкладення пов'язані з значними ризиками інвестування в Україну. У цих напрямках підвищення інвестиційної привабливості накопичений значний міжнародний досвід, який може бути використаний для швидшого відновлення економіки.

Повномасштабне вторгнення в Україну значно погіршило ситуацію із залученням іноземного капіталу. До окупації частини української території у 2014 році, країна щорічно залучала в середньому 5–7 млрд. доларів США прямих інвестицій та 3–4 млрд.доларів США портфельних інвестицій. Проте у період з 2014 по 2021 роки ці обсяги інвестування значно скоротилися. У 2022 році прямі інвестиції зменшилися у 15 разів порівняно з 2021 роком, досягнувши 0,5 млрд. доларів США. Портфельні інвестиції та інші складові фінансового рахунку платіжного балансу стали від'ємними, тобто спостерігався чистий відтік капіталу з України. Фактично, єдиним значним джерелом чистого притоку іноземного капіталу в Україну залишилися грошові перекази мігрантів.

Залучення іноземного капіталу в Україну продовж останніх 10 років надано на рис. 3.1.

Протягом тривалого періоду найбільшим джерелом іноземного капіталу в Україну були грошові перекази мігрантів, що також є основним джерелом припливу вільноконвертованої валюти в країну. Ці кошти частково компенсували відтік іноземної валюти за іншими складовими іноземного капіталу, що відповідно відображається у Платіжному балансі країни.

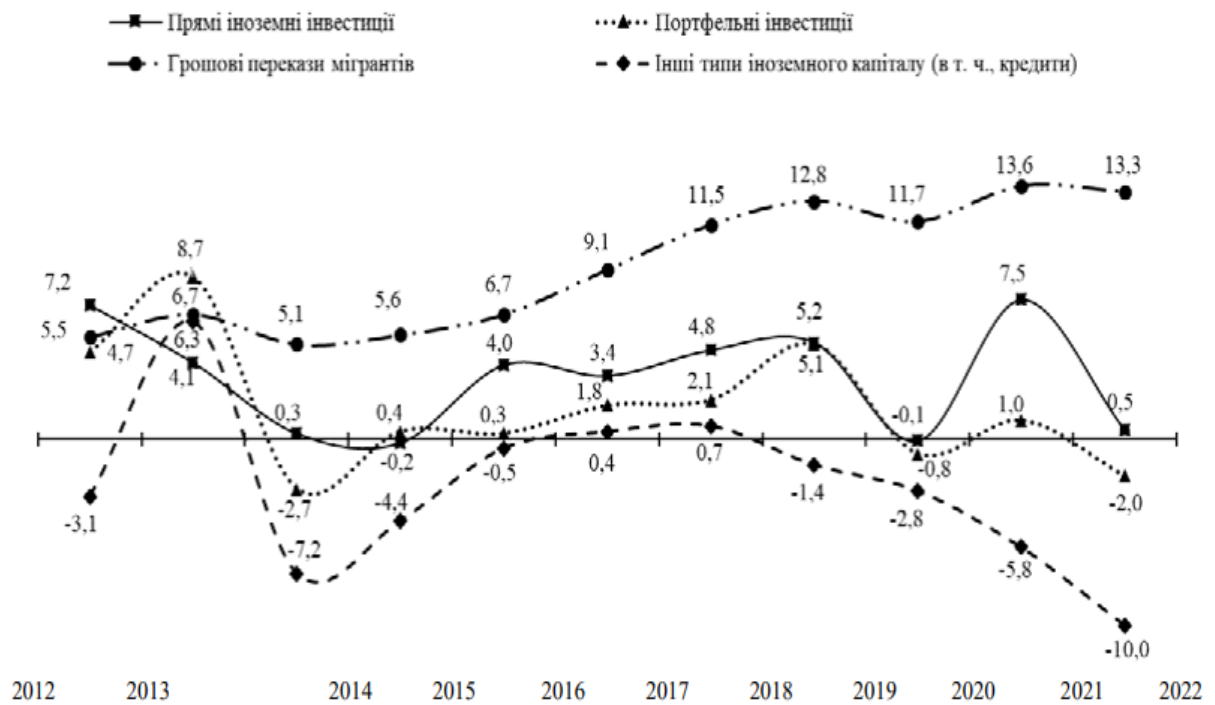

Рис. 3.1 Залучення іноземного капіталу в Україну

Джерело: складено за [53; 54]

У 2022 році значне та різке скорочення інвестицій в Україну зумовлене призупиненням більшості запланованих угод зі злиття і поглинання (M&A угод). Загальний обсяг угод M&A в Україні, що включають корпоративні і венчурні угоди в технологічному секторі економіки, у 2022 році становив лише 305 млн. доларів США. Відповідно у 2021 році обсяг угод M&A становив 2,7 млрд. доларів США. Отже, спостерігається їх загальне скорочення на 88,7% за рік [55].

.Слід зазначити, що помітно скоротився інвестиційний потенціал у наступних секторах економіки - металургії, аграрного сектору, будівництва, ритейлу, переробної, добувної промисловості. Одночасно сфери житлово-комунального господарства, ІТ, торгівлі, послуг залишаються більш привабливими для зовнішніх інвесторів.

У 2023 році обсяги залучення іноземних інвестицій залишаються низькими, навпаки ризики інвестування значно збільшилися. Економічний спад, еміграція приблизно 6 млн. людей, обмеження руху капіталу зумовили зниження можливості отримання прибутку від інвестування в

середньостроковій перспективі. При цьому слід зазначити, що іноземні компанії та установи, що працюють в Україні, можуть продовжувати інвестувати, якщо виникає виробнича необхідність у додаткових грошових коштах від материнських компаній.

Варто зазначити, що розуміння рівні інвестування в Україні доцільно проводити в порівнянні з відповідними групами країн світу з валовим національним доходом нижчим за середній (lower middle income countries). До групи входять 54 країни, включаючи Україну, з валовим національним доходом на одного жителя країни в межах 1 086 – 4 255 доларів США. Коректне порівняння рівня залучення інвестиційних коштів передбачає використання для оцінювання країн з подібним рівнем економічного розвитку, споживчого попиту, купівельної спроможності населення (рис.3.2).

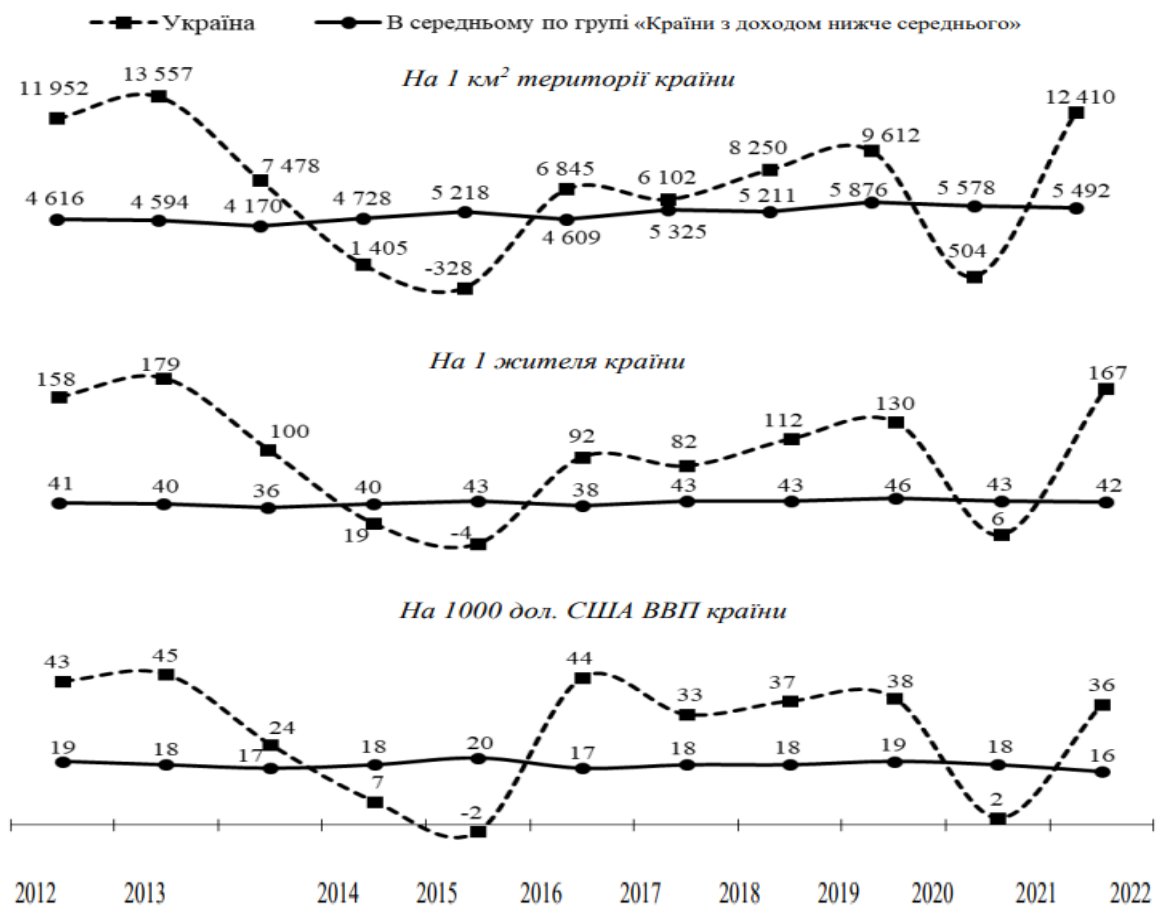

Рис. 3.2 Обсяги залучення іноземних інвестицій в Україну на 1 км² території країни, одного жителя та на 1 тис. дол. США ВВП країни

Джерело: складено за [53; 54]

Варто зазначити, що потенційні інвестори, приймаючи рішення щодо іноземних інвестицій, враховують:

- 1) інфраструктуру (територію),
- 2) споживчий ринок (споживчу поведінку населення) ;
- 3) виробничі активи (потенціал) країни.

Дані свідчать, що до війни Україна залучала інвестиції у 1,5–2 рази більше за середній рівень по країнах з аналогічним рівнем доходу. Важливо відзначити, що більшість цих країн не стикалися з демографічною кризою чи війною, що знижує ризики втрати активів. Спад інвестицій в Україні спостерігався лише у кризові 2014–2015 роки та під час пандемії у 2020 році. Таким чином, до 2022 року Україна отримувала значні обсяги іноземних інвестицій, що відповідало рівню її інвестиційної привабливості [55].

Отже, інвестиційний клімат в Україні був конкурентоспроможним у порівнянні з іншими країнами відповідної групи. З огляду на рівень розвитку економіки України, її здатність абсорбувати іноземний капітал, рівень інвестиційної привабливості країни був досить високим та перевищував середні значення по групі країн з подібним рівнем доходу.

Зростання інвестиційної привабливості економіки України та обсягів залучення іноземного капіталу, зокрема прямих іноземних інвестицій (ПІІ), може бути забезпечено ключовими перевагами України, до яких відносяться

- стратегічне географічне положення (між Європою та Азією);
- природні ресурси (запаси залізної руди, марганцю, газу);
- розвинене сільське господарство (55% орних земель) та агро-промисловий комплекс;
- угода про Асоціацію та вільну торгівлю з ЄС;
- статус кандидата на членство в ЄС (забезпечує преференційний доступ до ринку);
- найбільший ринок в Європи (37 млн.людей до 2022 року);
- кваліфікована, дешева робоча сила [55].

Індекс інвестиційної привабливості України у 2023 році був несприятливим, складає 2,44 бала із 5 за шкалою Лайкерта, має тенденцію до

зниження (рис.3.3). Відповідно досліджень Європейської Бізнес Асоціації (ЄБА) динаміка інвестиційного клімату залишається вкрай стриманою. Практично 48% опитуваних респондентів наголошують на погіршення інвестиційного клімату, 38% очікують подальшого погіршення ситуації [56].

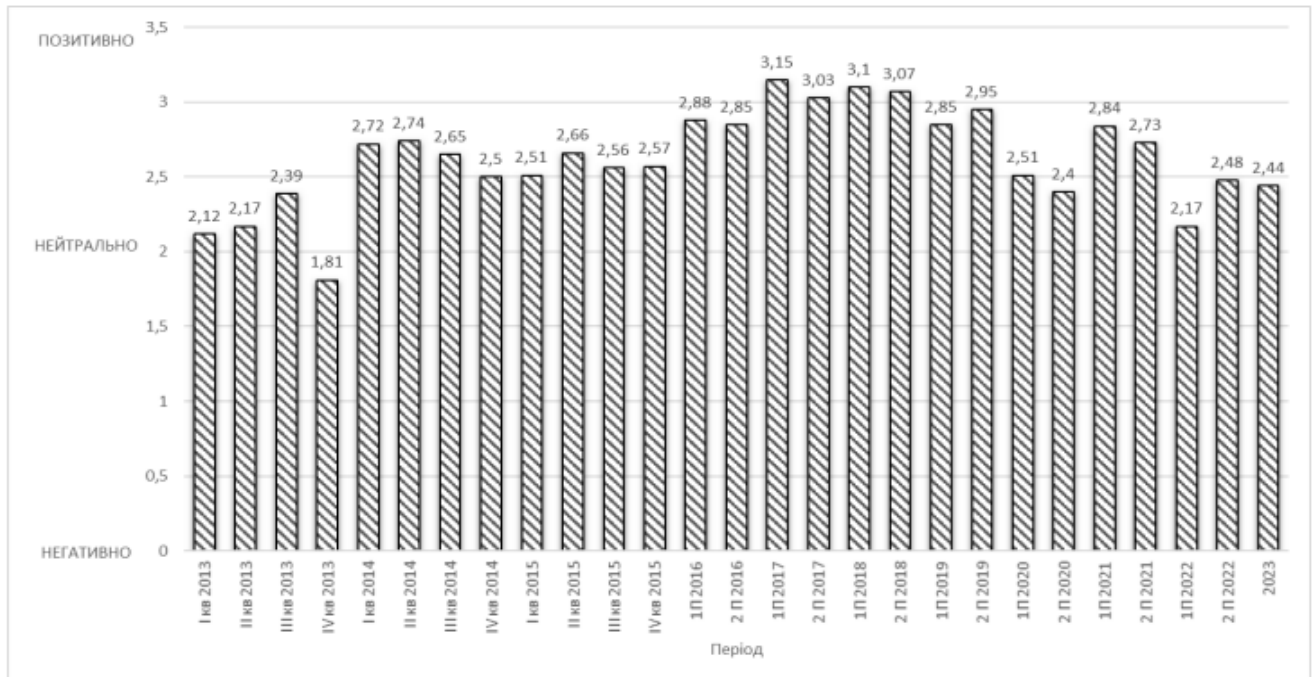

Рис. 3.3 Індекс інвестиційної привабливості України протягом 2013–2023 років

Джерело: складено за [56]

Згідно досліджень кількість підприємців, які зазначають вигідними інвестиції в вітчизняну економіку, складає 57% компаній, опитаних ЄБА, планують продовжувати інвестувати навіть у воєнний час, 79% - мають намір залучитися до процесу відбудови країни [56].

В умовах воєнного стану несприятливий інвестиційний клімат відображає тенденція на рис.3.4. Серед країн основних інвесторів перше місце займає Кіпр - 33,1% прямих інвестицій, друге - Нідерланди, їх частка - 19,5%, третє - Швейцарія з 5,1% іноземних інвестицій [57].

Рис. 3.4 Динаміка прямих іноземних інвестицій в Україну впродовж 2002–2023 рр., млн. дол.

Джерело: складено за [47]

Слід зазначити, що географічна диверсифікація країн прямого іноземного інвестування в Україну незначна. Крім того, іноземні інвестиції формуються здебільшого за рахунок безпосередньо іноземного капіталу та коштів, які контролюються іноземними компаніями резидентів України (тобто це національні капітали, що раніше виведені за офшорними схемами). В зв'язку з цим в Україні доцільно прагнути залучати іноземний капітал саме іноземних резидентів, особливо із спеціалізацією на виробництві продукції з високою часткою доданої вартості.

Особливістю залучення іноземних інвестицій в сучасних умовах є їх спрямування не лише на відновлення України, а також на трансформацію та модернізацію національних виробничих потужностей шляхом використання сучасних технологій та цифровізації. Тільки такий підхід складає основу для довготермінового зростання і сприяє інтеграції України у глобальну економіку.

У 2024–2026 роках пріоритетними для інвестицій є енергетичний та оборонний сектори, технологічні галузі, сектор будівництва, агропромисловий сектор, переробна промисловість (таблиця 3.3).

Таблиця 3.3

Інвестиційний потенціал галузей економіки в найближчій перспективі

Сфери економіки	Економічний потенціал галузі	Інвест.кошти, млрд.дол.
Оборонно-промисловий комплекс	Захист України – це гарантія безпеки всього ЄС. Збройні сили України й надалі потребуватимуть постійного оснащення. Розвиток Military-tech також посилять експортний потенціал країни	43
Енергетика	Україна може виробляти значні обсяги гігавт «зелених» електричних потужностей і понад мільйон тонн «зеленого» водню	177
Логістика та інфраструктура	Географічне розташування України робить її важливим транзитним коридором для торгівлі. Логістика є одним з найважливіших секторів економіки з розгалуженою мережею залізниць і автодоріг, портами, аеропортами	123
Агропромисловий комплекс	Україна є «житницею Європи», потрібно стати «продовольчим кошиком» світу. Необхідно збільшити потужності переробки, розвивати сектори з високою доданою вартістю	34
Інноваційні технології	Україна перетворила більшість офіційних та державних документів на цифрові рішення. Україна посідає четверте місце у світі за обсягом фінансових операцій з використанням мобільних гаджетів	12
Металургія та металообробка	Україна має досвід високотехнічних процесів і повного циклу виробництва з металургії, титану та титановмісної продукції	26
Фармацевтика	Українські фармацевтичні компанії відповідають міжнародним стандартам і більшість з них відновлено відповідно до GMP-стандартів	19
Промислове виробництво	Україна має велику мережу підприємств, які виробляють турбіни та електрогенератори, вагони, гірничі та сільськогосподарське обладнання, верстати, авіаційні двигуни, обладнання для легкої та харчової промисловості	16
Природні ресурси	В Україні великі обсяги мінеральних ресурсів, які розташовані в близькості один від одного	6
Деревообробка та меблеве виробництво	Україна може стати меблевою фабрикою в Європі, оскільки в країні велика ресурсна база та зручна логістика для доставки готових товарів	5

Джерело: складено за [59]

Відновлення та стійкий подальший розвиток національної економіки значною мірою залежать від рівня інвестиційної привабливості країни та обсягу іноземних інвестицій. Нестабільність на макроекономічному рівні, особливо спричинена військовими діями, є однією з основних причин зниження інвестиційної привабливості України та підвищення інвестиційних ризиків. У таких умовах цілі, завдання інвестиційного розвитку України суттєво змінюються. Для підвищення інвестиційної привабливості України необхідно:

- Відновлення втрачених або зруйнованих виробничих потужностей, зокрема у промисловості та інноваційних галузях. Це сприятиме зростанню конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості таких секторів, як будівництво, енергетика, агропереробка, логістика, Military Tech і екологічні проекти.

- Підтримка компаній, підприємств, які зазнали збитків через військові дії, шляхом надання податкових пільг, наприклад, звільнення від сплати ПДВ чи ввізного мита на придбане обладнання.

- Впровадження державного страхування іноземних інвестицій з метою зменшення ризику для іноземних партнерів.

- Посилення інформаційної підтримки інвесторів та активізація роботи державних інституцій щодо залучення прямих іноземних інвестицій.

- Реформування судової системи, оскільки забезпечення її незалежності та ефективності сприятиме вирішенню проблем взаємодії інвесторів і бізнесу.

- Створення та ефективне функціонування індустріальних парків для розвитку переробної промисловості та інноваційних секторів економіки.

- Диверсифікація механізмів залучення інвестиційних коштів у країну, включаючи залучення венчурних і стратегічних інвесторів, краудфандинг та інші методи.

Впровадження цих заходів збільшить обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну та підвищить рейтинги інвестиційної привабливості країни на світовому ринку.

Висновки до розділу 3

У сучасних умовах розвитку та післявоєнного відродження економіки України зростає необхідність переходу до нового інвестиційного типу збалансованого економічного зростання з ціллю забезпечення темпів зростання економіки країни та підвищення конкурентоспроможності держави.

В сучасних умовах в Україні частка власного банківського капіталу у ВВП становить лише 4,5 %, станом на 01.01.2020 року – 5,03%. Такий низький показник спостерігається навіть при незначних обсягах ВВП на душу населення. Тенденція цього показника також негативна, спостерігається тенденція до його поступового скорочення. Слід зазначити, що показник співвідношення валового внутрішнього продукту України та іноземного капіталу також має загальну тенденцію до скорочення, що є негативним трендом.

Аналіз свідчить, що нинішній рівень капіталізації у в банківській системі України, в тому числі іноземних банків є недостатнім для забезпечення стабільного функціонування системи, а також належного покриття ризиків банківської діяльності.

Обсяг кредитів, наданих банківськими установами фінансового ринку впродовж 4 років збільшився на 22,5%, при цьому спостерігається загальний тренд до постійного їх зростання. Що стосується кредитів, наданих іноземними банківськими групами, слід зазначити, що до початку повномасштабних воєнних дій обсяги кредитування економіки зростали, але з початку 2023 року спостерігається тенденція до значного скорочення кредитних вкладень іноземних банків.

Слід визначити, що іноземні банківські установи забезпечують лише 22,5% загального обсягу кредитування на вітчизняному кредитному ринку станом на 01.01.2024 року. При цьому характерною тенденцією є скорочення з початку 2022 року частки кредитів іноземних банківських груп в обсягах кредитування системи з майже же вдвічі з 40,0% на початок 2020 року.

Отже, якщо в довоєнний період іноземні банківські групи забезпечували 40,0% потреби у кредитних ресурсах суб'єктів кредитного

ринку, то в сучасних умовах іноземні банки лише одну п'яту частину цієї потреби.

Кредитний портфель вітчизняних банківських установ складає лише 10,5% ВВП станом на 01.01.2024 року, що є дуже низьким показником та характеризує фактичну нездатність національної банківської системи до реального забезпечення економіки кредитними ресурсами задля її поступового відновлення та подальшого розвитку.

Повномасштабне вторгнення в Україну значно погіршило ситуацію із залученням іноземного капіталу. До окупації частини української території у 2014 році, країна щорічно залучала в середньому 5–7 млрд. доларів США прямих інвестицій та 3–4 млрд.доларів США портфельних інвестицій. Проте у період з 2014 по 2023 роки ці обсяги інвестування значно скоротилися. У 2023 році прямі інвестиції зменшилися у 15 разів порівняно з 2021 роком, досягнувши 0,5 млрд. доларів США. Портфельні інвестиції та інші складові фінансового рахунку платіжного балансу стали від'ємними, тобто спостерігався чистий відтік капіталу з України.

Індекс інвестиційної привабливості України у 2023 році був несприятливим, складає 2,44 бала із 5 за шкалою Лайкерта, має тенденцію до зниження.

Відновлення та стійкий подальший розвиток національної економіки значною мірою залежать від рівня інвестиційної привабливості країни та обсягу іноземних інвестицій. У 2024–2026 роках пріоритетними для інвестицій є енергетичний та оборонний сектори, технологічні галузі, сектор будівництво, агропромисловий сектор, переробна промисловість. Для підвищення інвестиційної привабливості України необхідно:

- Відновлення втрачених або зруйнованих виробничих потужностей, зокрема у промисловості та інноваційних галузях. Це сприятиме зростанню конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості таких секторів, як будівництво, енергетика, агропереробка, логістика, Military Tech і екологічні проекти.

- Підтримка компаній, підприємств, які зазнали збитків через військові дії, шляхом надання податкових пільг, наприклад, звільнення від сплати ПДВ чи ввізного мита на придбане обладнання.

- Впровадження державного страхування іноземних інвестицій з метою зменшення ризику для іноземних партнерів.

- Посилення інформаційної підтримки інвесторів та активізація роботи державних інституцій щодо залучення прямих іноземних інвестицій.

- Реформування судової системи, оскільки забезпечення її незалежності та ефективності сприятиме вирішенню проблем взаємодії інвесторів і бізнесу.

- Створення та ефективне функціонування індустріальних парків для розвитку переробної промисловості та інноваційних секторів економіки.

- Диверсифікація механізмів залучення інвестиційних коштів у країну, включаючи залучення венчурних і стратегічних інвесторів, краудфандинг та інші методи.

Впровадження цих заходів збільшить обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну та підвищить рейтинги інвестиційної привабливості країни на світовому ринку.

ВИСНОВКИ

Дослідження теоретичних основ присутності іноземного банківського капіталу у економічній сфері дозволило сформулювати наступні висновки.

Поняття іноземного капіталу має різні формулювання в наукових джерелах, проте його сутність залишається незмінною: це інвестиції або капіталовкладення з-за кордону, що можуть бути представлені як прямими,

так і портфельними інвестиціями в економіку країни. Банківської установою з іноземним капіталом вважається фінансова установа, частка капіталу якої, що належить принаймні одному іноземному інвестору, дорівнює щонайменше 10 відсоткам. Іноземним банком є установа, яка повністю належить іноземним інвесторам, функціонує головним чином в їх інтересах з розташуванням центру прийняття управлінських стратегічних рішень за кордоном.

Іноземний банківський капітал виконує наступні функції: організаційно-операційну, довірчу функцію, безпекову та адміністративно-управлінську функції, стимулюючу та інтеграційну, інформаційну, адаптаційну, соціально-економічну, цільову

Вихід іноземного банківського капіталу за межі національних кордонів обумовлений низкою мотивів, які можна умовно розділити на три основні групи за джерелами походження: внутрішні фактори, пов'язані з особливостями іноземних банківських та фінансових установ і країн їхнього походження; зовнішні фактори, пов'язані зі специфікою країн, що приймають іноземний капітал; глобальні фактори, які формуються на міжнародному рівні.

Мотиви експансії іноземного капіталу мають суб'єктивний характер і включають наступні характеристики: стратегію слідування за клієнтами; пошук нових бізнес-можливостей; розширення географії для зменшення ризиків; синергетичний ефект; пошук вигідних умов регулювання; оптимізацію податкових зобов'язань; політично-економічну експансію; неекономічні мотиви.

Вплив іноземного банківського капіталу включає наступні параметри: капітал, технології, ефективність та конкуренцію, корпоративне управління та фінансову інфраструктуру, фінансову стійкість, а також регулювання та нагляд.

Входження іноземного капіталу має позитивні та негативні наслідки для кожного з параметрів, що стимулює банківську систему кожної країни адаптуватися до сучасних нових умов.

Іноземні банківські установи можна об'єднати у дві основні групи: дочірні компанії, філії. Вибір форми організації залежить від загальної

стратегії іноземного інвестування, типу діяльності іноземного банку, яку він збирається здійснювати в країні-реципієнті, та відповідних юридичних і наглядових вимог.

Розрізняють три стратегічні підходи до реагування держави на виклики глобалізації та регулювання іноземного капіталу. До них відноситься ліберальний, протекціоністський та змішаний підхід, що заснований на ризик-менеджменті.

Слід визначити, що можна виділити три рівня регулювання іноземного банківського капіталу: міжнародне регулювання, яке здійснюється міжнародними фінансовими організаціями та міжурядовими структурами через укладення угод, директив і конвенцій, що сприяють уніфікації національних правових систем; національне регулювання, що реалізується національними органами влади в межах її правової юрисдикції, з урахуванням норм міжнародного банківського права; корпоративне регулювання, яке проводиться на рівні конкретного іноземного банку та його материнських структур і є частиною процесу корпоративного управління.

Національне регулювання іноземного банківського капіталу доцільно поділяти на наступні види: регулювання порядку входження іноземних інвесторів на вітчизняний банківський ринок; регулювання діяльності іноземного банківського капіталу та філій іноземних банків; регулювання порядку виходу іноземного банківського капіталу з вітчизняного ринку.

Дослідження практичних аспектів впливу іноземного банківського капіталу на розвиток національної економіки дозволило сформулювати наступні висновки.

Поява іноземних банківських установ в Україні була спричинена глобалізацією, інтеграцією та гострою нестачею капіталу в країні, що є об'єктивно необхідним процесом. Входження іноземних банків у систему відбувалася поступово з початку 1994 року.

Виділяють сім етапів входження іноземного капіталу в систему України, які згруповані за принципом інтеграції у банківський сектор. Якщо на початкових етапах лібералізації економік країн Центральної та Східної Європи присутність іноземних банків позитивно впливає на розвиток

економіки перехідного типу, то в сучасних умовах присутність іноземних банків може створювати проблеми для країн з ринком, що розвиваються.

За період 2008-2023 років тенденція кількості банківських установ в Україні, в тому числі і банків з іноземним капіталом, була не однозначною та в цілому мала спадаючий тренд. На 01.07.2024 року кількість банків, що мають банківську ліцензію склала 63 одиниці, що на 112 банків менше ніж на початку 2008 року, кількість банків з іноземним капіталом склала 26 одиниць, що на 21 банк менше ніж у 2008 році, в той час як кількість банків зі 100% іноземним капіталом складає 19 одиниць, що на 2 банківські установи більше рівня 2008 року. Загалом спостерігалася тенденція до поступового збільшення кількості банківських установ з 100% іноземним капіталом, хоча протягом періоду вона мала варіаційний характер.

Серед чинників, які вплинули на згортання діяльності іноземних інвесторів на вітчизняному ринку, виділяють: внутрішні економічні, внутрішні регуляторні, зовнішні економічні.

В Україні серед загальної кількості банківських установ майже кожен третій банк з іноземним капіталом, а кожен шостий – зі стовідсотковим. Регіональна мережа філій та відділень банків з іноземним капіталом найбільш розповсюджена у великих містах – Київ, Дніпр, Харків, Запоріжжя, Одеса, Львів.

Станом на 01.01.2024 року іноземні банківські установи в Україні представлені 11 країнами. В Україні представлений іноземний капітал таких країн як: Угорщина, Австрія, Франція, Польща, Греція, Голландія, Швеція, США, Нідерланди, Італія, Німеччина.

Іноземні банківські групи мають загальний власний капітал в Україні на суму 28,1 млрд.грн. станом на 01.01.2024 року, що складає 6,95% всього статутного капіталу банківської системи країни. Відповідно загальні активи іноземних банківських груп дорівнюють 806,7 млрд.грн. або 24,38% загальних активів вітчизняного банківського сектору. Слід зазначити, що маючи близько 7% власного капіталу іноземні банківські групи забезпечують близько чверть всіх активних вкладень національної банківської системи.

Варто визначити, що спостерігається дуже позитивна тенденція до активного зростання обсягів активних вкладень у кредитно-інвестиційний портфель іноземних банківських груп протягом останніх 3 років, незважаючи на військові дії та економічні кризові явища в економіці України.

Станом на 01.01.2024 найбільша частка загальних активів та статутного власного капіталу національної банківської системи контролюється банками Франції – 7,8 та 1,6% відповідно, Австрії – 6,2 та 1,5 % та Угорщини – 3,4 та 1,5%. Крім установ цих країн не менш значний інвестиційний вплив здійснюють банківські установи Польщі, Німеччини, США.

У сучасних умовах в країнах світу існують значні розбіжності в ставленні до іноземного банківського капіталу та державному регулюванні його присутності. Тому доцільно розділити банківські системи країн світу на чотири категорії, які відрізняються як за структурою банківських систем, так і за політикою інтеграції іноземного капіталу.

Перша категорія країн світу включає розвинуті країни Центральної та Східної Європи з банківськими системами, що можуть конкурувати на глобальному фінансовому ринку. У першій групі країн (Італія, Франція, Іспанія та Німеччина) питома вага активів іноземних банків країн ЄС в загальних банківських активах протягом 2018-2024 рр. спостерігається в межах 9-17 %, країн-не членів ЄС – 0,4-1,6 %.

До другої групи країн світу входять країни Центральної, Східної Європи, де на банківських ринках активно працюють банки з сусідніх більш потужних держав. У другій групі країн Європи (Австрія, Бельгія, Фінляндія, Данія, Ірландія, Португалія, Нідерланди) питома вага активів іноземних банків в сукупних активах знаходиться в межах від 14% до 78% у період з 2018 по 2023 рік (крім Нідерландів).

До третьої групи країн світу відносяться країни, де розташовані міжнародні фінансові центри, що сприяють відкриттю значної кількості банківських філій та представництв. У банківських системах цієї групи країн (Великобританія, Люксембург і, не членом Європейського Союзу, Швейцарія) частки активів іноземних банків знаходиться в межах від 24,0 до 83,7%.

Четверту групу країн світу складають країни-нові члени ЄС (Болгарія, Чехія, країни Балтії, Угорщина, Румунія, Словенія, Словаччина, Польща). У банківських системах країн четвертої групи Європи питома вага активів іноземних банків із країн ЄС у сукупних активах у 2018-2024 роках становила від 49% до 98%. Винятком є тільки Словенія, де рівень іноземного капіталу в системі не перевищував 30%.

Нерівномірність темпів економічного розвитку банківських секторів різних країн світу складає передумову позитивного впливу інтеграції великих банківських установ у країни зі слабкою системою фінансового ринку. Це прискорило зростання світового банківського бізнесу, вирівнювання банківського обслуговування клієнтів різних країн світу.

У сучасних умовах розвитку та післявоєнного відродження економіки України зростає необхідність переходу до нового інвестиційного типу збалансованого економічного зростання з ціллю забезпечення темпів зростання економіки країни та підвищення конкурентоспроможності держави.

В Україні частка власного банківського капіталу у ВВП становить лише 4,5 %, станом на 01.01.2020 року – 5,03%. Такий низький показник спостерігається навіть при незначних обсягах ВВП на душу населення. Тенденція цього показника також негативна, спостерігається тенденція до його поступового скорочення. Слід зазначити, що показник співвідношення валового внутрішнього продукту України та іноземного капіталу також має загальну тенденцію до скорочення, що є негативним трендом.

Аналіз свідчить, що нинішній рівень капіталізації у в банківській системі України, в тому числі іноземних банків є недостатнім для забезпечення стабільного функціонування системи, а також належного покриття ризиків банківської діяльності.

Обсяг кредитів, наданих банківськими установами фінансового ринку впродовж 4 років збільшився на 22,5%, при цьому спостерігається загальний тренд до постійного їх зростання. Що стосується кредитів, наданих іноземними банківськими групами, слід зазначити, що до початку повномасштабних воєнних дій обсяги кредитування економіки зростали, але

з початку 2023 року спостерігається тенденція до значного скорочення кредитних вкладень іноземних банків.

Слід визначити, що іноземні банківські установи забезпечують лише 22,5% загального обсягу кредитування на вітчизняному кредитному ринку станом на 01.01.2024 року. При цьому характерною тенденцією є скорочення з початку 2022 року частки кредитів іноземних банківських груп в обсягах кредитування системи з майже же вдвічі з 40,0% на початок 2020 року.

Отже, якщо в довоєнний період іноземні банківські групи забезпечували 40,0% потреби у кредитних ресурсах суб'єктів кредитного ринку, то в сучасних умовах іноземні банки лише одну п'яту частину цієї потреби.

Кредитний портфель вітчизняних банківських установ складає лише 10,5% ВВП станом на 01.01.2024 року, що є дуже низьким показником та характеризує фактичну нездатність національної банківської системи до реального забезпечення економіки кредитними ресурсами задля її поступового відновлення та подальшого розвитку.

Повномасштабне вторгнення в Україну значно погіршило ситуацію із залученням іноземного капіталу. До окупації частини української території у 2014 році, країна щорічно залучала в середньому 5–7 млрд. доларів США прямих інвестицій та 3–4 млрд.доларів США портфельних інвестицій. Проте у період з 2014 по 2023 роки ці обсяги інвестування значно скоротилися. У 2023 році прямі інвестиції зменшилися у 15 разів порівняно з 2021 роком, досягнувши 0,5 млрд. доларів США. Портфельні інвестиції та інші складові фінансового рахунку платіжного балансу стали від'ємними, тобто спостерігався чистий відтік капіталу з України.

Індекс інвестиційної привабливості України у 2023 році був несприятливим, складає 2,44 бала із 5 за шкалою Лайкерта, має тенденцію до зниження.

Відновлення та стійкий подальший розвиток національної економіки значною мірою залежать від рівня інвестиційної привабливості країни та обсягу іноземних інвестицій. У 2024–2026 роках пріоритетними для інвестицій є енергетичний та оборонний сектори, технологічні галузі, сектор

будівництво, агропромисловий сектор, переробна промисловість. Для підвищення інвестиційної привабливості України необхідно:

- Відновлення втрачених або зруйнованих виробничих потужностей, зокрема у промисловості та інноваційних галузях. Це сприятиме зростанню конкурентоспроможності та інвестиційної привабливості таких секторів, як будівництво, енергетика, агропереробка, логістика, Military Tech і екологічні проекти.

- Підтримка компаній, підприємств, які зазнали збитків через військові дії, шляхом надання податкових пільг, наприклад, звільнення від сплати ПДВ чи ввізного мита на придбане обладнання.

- Впровадження державного страхування іноземних інвестицій з метою зменшення ризику для іноземних партнерів.

- Посилення інформаційної підтримки інвесторів та активізація роботи державних інституцій щодо залучення прямих іноземних інвестицій.

- Реформування судової системи, оскільки забезпечення її незалежності та ефективності сприятиме вирішенню проблем взаємодії інвесторів і бізнесу.

- Створення та ефективне функціонування індустріальних парків для розвитку переробної промисловості та інноваційних секторів економіки.

- Диверсифікація механізмів залучення інвестиційних коштів у країну, включаючи залучення венчурних і стратегічних інвесторів, краудфандинг та інші методи.

Впровадження цих заходів збільшить обсяги прямих іноземних інвестицій в Україну та підвищить рейтинги інвестиційної привабливості країни на світовому ринку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біленко Ю.І. Формування капіталу, прямі іноземні інвестиції та економічне зростання української економіки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2018. Вип. 21(1). С. 19-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2018_21%281%29_5. (дата звернення 28.07.2024).
2. Іноземцева Є. О. Генези гендерно чутливого інвестування у міжнародному русі капіталу. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки. 2021. Вип. 44. С. 18-23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdu_en_2021_44_5. (дата звернення 28.07.2024).
3. Про режим іноземного інвестування: Закон України від 19.03.1996 р. № 93/96-ВР (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93/96-%D0%B2%D1%80#Text>. (дата звернення 29.07.2024).
4. Про інвестиційну діяльність: Закон України від 18.09.1991 р. № 1560-XII – ВР (зі змінами і доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1560-12#Text>. (дата звернення 29.07.2024).
5. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. 959-XII – ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text>. (дата звернення 29.07.2024).
6. Rosenberg Jerry M.. The Essential Dictionary of Investing and Finance: Fully Up-to-Date; Clear, Concise Definitions, An Authoritative Reference with Over 7,500 Entries Paperback. Barnes & Noble. 2003. 480 с.
7. Економічна енциклопедія: У 3-х т. Т.1 / ред.кол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. К.: Видавничий центр “Академія”, 2010. 864 с.
8. Енциклопедія корпоративного управління (у трьох томах). Т. 2. / Наук. ред. д.е.н., проф. І. К. Бондар. К.: “Видавничий Дім “Корпорація”, 2016. 422 с.
9. Балануца О. Іноземний капітал у системі фінансової безпеки України. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

- Економіка. 2019. Вип. 112. С. 36-39. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKNU_Ekon_2009_112_16. (дата звернення 29.07.2024).
10. Білавич Ю. Ю., Стебляк Д. М. Іноземний капітал в банківській системі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. Вип. 45. С. 15-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2022_45_5. (дата звернення 29.07.2024).
 11. Владчин У.В. Іноземний капітал в банківській системі України. /Вісник Хмельницького національного університету. 2020. № 6. С.163-166.
 12. Про банки і банківську діяльність: Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III ВР. URL: <http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2121-14>. (дата звернення 30.07.2024).
 13. Інформація про власників істотної участі у банках України. Національний банк України. URL: http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=14756357. (дата звернення 30.07.2024).
 14. Інформація про діючі представництва зарубіжних банків на території України. Національний банк України. URL: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=5153>. (дата звернення 30.07.2024).
 15. Beck T, Degryse H, Haas R D, Horen N Van. When arm's length is too far: Relationship banking over the credit cycle. *Journal of Financial Economics*, 2018. Volume 127. P. 174-196.
 16. Руцишин Н.М., Мединська Т. В., Вінявська В. В. Іноземний капітал у банківській системі України та його вплив на фінансову безпеку держави. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: Економічні науки. 2019. № 12(2). С. 94-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2019_12%282%29_14. (дата звернення 30.07.2024).
 17. Foreign Bank Presence in Developing Countries 2010—2022: Data and Trends / Claessens S., Van Horen N., Gurcanlar T., Mercado J. / World Bank, United Kingdom's Department for International Development (DECRG trade and services project). 2022. 150 p.
 18. Giannetti M. «Lending by Example»: Direct and Indirect Effects of Foreign Banks in Emerging Markets / Giannetti M., Ongena S. / CEPR. 2019.
 19. Micco A. Bank Ownership and Performance. Does Politics Matter? / Micco A., Panizza U., Yanez M. // *Journal of Banking and Finance*. 2017. Vol. 31. p.219-241.

20. Vo Thi N. A. Does the Entry Mode of Foreign Banks Matter for Bank Efficiency? Evidence from the Czech Republic, Hungary, and Poland / Vo Thi N. A., Vencappa D. William Davidson Institute Working Paper, July 2021. № 925.
21. Енциклопедія банківської справи України. Автор: Ред.кол.: В.С. Стельмах (голова) та ін. Київ: Молодь, "Ін Юре". 2001. 680 с.
22. Банківська енциклопедія] / С. Г. Арбузов, Ю. В. Колобов, В. І. Міщенко, С. В. Науменкова. К.: Знання, 2011. 504 с.
23. Пилипенко Л.М., Сухоруков А.І. Світова фінансова криза та її вплив на банківську систему України. Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. 2011. №2. С. 134 -144.
24. Uche C. Bank Share Capital Regulation in Nigeria. Journal of International Banking Law. London: Sweet&Maaxwell, 2018. Vol.13. Issue I. P 30-34
25. Yeyati E.L. Concentration and Foreign Penetration in latin American Banking Sectors: Impact on Competition and Risk/E. Yeyati, A. Micco// Inter-American Development Bank Working Paper, 2013. №499.
26. Білавич Ю. Ю. Стебляк Д. М. Іноземний капітал в банківській системі України. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2022. Вип. 45. С. 15-19. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2022_45_5. (дата звернення 02.08.2024).
27. Булюк В. В. Теоретичні аспекти ризиків присутності іноземного капіталу у банківській системі України. Вісник Херсонського національного технічного університету .2020. № 2. С. 69-74. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vkhdtu_2020_2_10. (дата звернення 02.08.2024).
28. Руцишин Н. М., Мединська Т. В., Вінявська В. В. Іноземний капітал у банківській системі України та його вплив на фінансову безпеку держави. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: Економічні науки. 2019. № 12(2). С. 94-100. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/mnjie_2019_12%282%29_14. (дата звернення 02.08.2024).
29. Табенська Ю. В. Іноземний капітал в банківському секторі України. Інтелект XXI. 2018. № 3. С. 126-128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/int_XXI_2018_3_28. (дата звернення 05.08.2024).
30. Сороківська З. К. Оцінка впливу іноземного капіталу на банківський сектор України. Бізнес-навігатор. 2018. Вип. 4. С. 167-170. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bnav_2018_4_39. (дата звернення 05.08.2024).

31. Іноземні банки в Україні: вплив та регулювання : монографія / Р. В. Корнилюк, І. Б. Івасів, О. М. Дибя. К. : КНЕУ, 2012. 234 с. .ISBN 978–966–483–587–6.
32. Дятлова Ю. В. Банківський сектор в умовах конкуренції з іноземним капіталом: систематизація досвіду країн і тенденції. Економічний простір. 2018. № 140. С. 5-13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecpros_2018_140_3. (дата звернення 05.08.2024).
33. Щербатих Д. В. Позитивні і негативні фактори впливу іноземного капіталу на банківський сектор України. Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки. 2017. Вип. 4(2). С. 101-110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchuE_2017_4%282%29_18. (дата звернення 02.08.2024).
34. Татар М. С. Вплив іноземного капіталу на банківську систему України в умовах глобалізації. Часопис економічних реформ. 2019. № 3. С. 66-75. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Cher_2019_3_11. (дата звернення 05.08.2024).
35. International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: a revised Framework. Foreign banks in emerging market economies: changing players, changing issues // BIS Quarterly Review, December 2020. P. 69–81.
36. Юрків Н. Я. Специфіка регулювання процесів залучення іноземного капіталу в банківську систему України. Економіка і регіон. 2018. № 1. С. 47-55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/econrig_2018_1_8. (дата звернення 05.08.2024).
37. Про Національний банк Закон України № 679 від 20.05.1999 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text>. (дата звернення 06.08.2024).
38. Положення про порядок створення і державної реєстрації банків, відкриття їх філій, представництв, відділень, затверджене постановою Правління НБУ № 375 від 31.08.2001 р. Верховна Рада України. URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення 07.08.2024).
39. Положення «Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів». Затверджено постановою правління НБУ № 306 від 08.09.2011 р. // Офіційний вісник України від 07.11.2011. № 84. URL: <http://www.rada.gov.ua>. (дата звернення 07.08.2024).
40. Гесць В. Іноземний капітал у банківській системі України. URL: https://dt.ua/ECONOMICS/inozemniy_kapital_u_bankivskiy_sistemi_ukrayini.html. (дата звернення 10.08.2024).

41. Кочетков В., Т. Мостиський. Діяльність банків з іноземним капіталом в Україні. Ефективна економіка. 2014. N 5. URL: <http://www.m.nayka.com>. (дата звернення 10.08.2024).
42. Костогриз В., Беззубенко Ю. Іноземний капітал в банківській системі України: сучасна проблематика. Фінансовий простір. 2018. No 2 (6). С. 91–98.
43. Другов О.О. Трансформація іноземного капіталу в банківському секторі України. Вісник університету банківської справи. 2017. № 2 (29). С.14-20. URL: <https://www.ser.net.ua/index.php/SER/article/view/85/89>. (дата звернення 10.08.2024).
44. Деревацька М.Р., Пайтра Н.Г. Іноземний капітал в банківській системі України: сучасна проблематика та механізми регулювання. Науковий вісник НЛТУ України. 2013. Вип. 23.12. С.245-251.
45. Белінська Я., Жаліло .. Щодо впливу зростання присутності іноземного капіталу на банківську систему України: аналітична записка Національного інституту стратегічних досліджень України. URL: <http://old.niss.gov.ua/monitor/Juli2019/01.htm>. (дата звернення 10.08.2024).
46. Офіційний сайт НБУ. Статистика. Наглядова статистика. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist>.
47. Козьмук Н. І., Гірняк В.В., Семеген Н.П., Дреббот Н.П., Другова В.Т. Ризики експансії іноземного капіталу на вітчизняний фінансовий ринок. Marketing and Management of Innovations. 2019. Вип. № 3 (30). С. 361-370.
48. Гірченко Т.Д., Стороженко О.О., Шейко О.П. Аналіз сучасного стану та перспективи розвитку банків іноземних банківських груп в Україні. Глобальні та національні проблеми економіки. URL: : <http://globalnational.in.ua/issue-16-2021/24-vipusk-16-kviten-2017-r/2999-girchenko-t-dstorozhenko-o-o-shejko-o-p-analiz-suchasnogo-stanu-ta-perspektivi-rozvitkubankiv-inozemnikh-bankivskikh-grup-v-ukrajin>.
49. Миненко Л. М. Діяльність іноземних банківських груп в Україні: ключові тенденції та ризики. Науковий вісник Ужгородського національного університету – Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. Вип. 13. Ч. 2. С.26-30.
50. Жаліло Я. А., Молдован О. О., Белінська Я. В., Медведкіна С. О. та ін. Іноземний банківський капітал в Україні: співвідношення вигод та ризиків. Аналітична доповідь. Офіційний сайт НІСД. URL: <http://www.niss.gov.ua>. (дата звернення 20.08.2024).

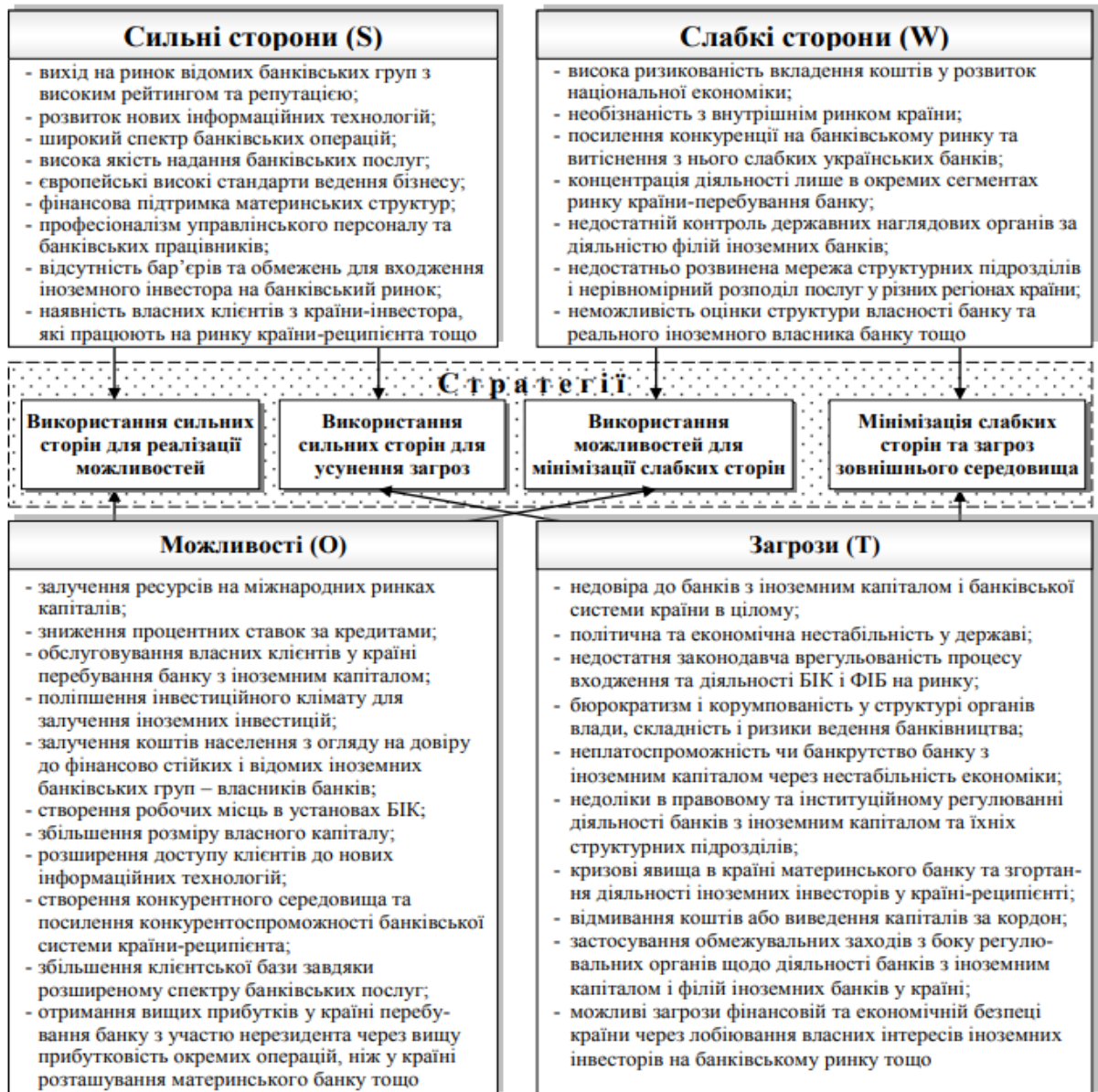
51. Розинський І.О. Іноземні банки в Європейських країнах. Економічний простір. 2021. № 3. С. 43-57.
52. European Central Bank. Report on EU Banking Structure, 2023. URL: https://www.ecb.europa.eu/press/pubbydate/html/index.en.html?name_of_publication=Press%20release. (дата звернення 10.09.2024).
53. Статистика зовнішнього сектору України за методологією 6-го видання «Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції». URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external>. (дата звернення 15.09.2024).
54. Портал даних Світового банку. URL: <https://data.worldbank.org/indicator?tab=all>. (дата звернення 20.09.2024).
55. Гайдучий А. Залучення іноземного капіталу: кейс воєнного часу. Економічний простір. 2023. №3. С.30-41. DOI: 10.31617/3.2023(128)03.
56. Індекс інвестиційної привабливості України 2023. URL: <https://eba.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/EBA-InvestIndex - 2023 UA.pdf> (дата звернення: 20.10.2024).
57. Прямі іноземні інвестиції (ПІІ) в Україну. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/fdi/>. (дата звернення: 05.10.2024).
58. Гужва І. Як забезпечити інвестиції під час війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/02/23/697382>. (дата звернення: 10.10.2024).
59. Програма Уряду України Advantage Ukraine: The investment initiative of the Government of Ukraine. 2022. URL: <https://advantageukraine.com>. (дата звернення: 15.10.2024).
60. Нікольчук Ю. М., Лопатовська О. О. Інвестиційна привабливість України: основні тенденції, проблеми та ключові вектори вирішення. Innovation and Sustainability. 2023. № 1. С. 164–175. DOI: <https://doi.org/10.31649/ins.2023.1.164.175>. URL: <https://ins.vntu.edu.ua/index.php/ins/article/view/158/159>. (дата звернення: 20.10.2024).

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А.

Таблиця А.1

SWOT-аналіз розвитку іноземного банківського капіталу в Україні

Джерело: складено за [31]

Таблиця А.2

Нормативні документи регулювання іноземного банківського капіталу в
Україні за етапами існування іноземної банківської установи

Етап	Документи
Заснування	Закони України «Про банки і банківську діяльність», «Про зовнішньоекономічну діяльність», Положеннями «Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів», «Про порядок іноземного інвестування в Україну», Цивільний Кодекс України, Господарський Кодекс України, Постанова КМУ «Про затвердження Порядку державної реєстрації (перереєстрації) іноземних інвестицій та її анулювання», Положення Про порядок іноземного інвестування в Україну, затверджене Постановою Правління НБУ «Про врегулювання питань іноземного інвестування в Україну», Положення НБУ «Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів».
Діяльність	Закони України «Про режим іноземного інвестування», «Про усунення дискримінації в оподаткуванні суб'єктів підприємницької діяльності, створених з використанням майна та коштів вітчизняного походження», Цивільний кодекс України, Господарський кодекс України, Податковий кодекс України, ЗУ «Про банки і банківську діяльність», Постанова Правління НБУ «Про затвердження Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах», Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про організацію операційної діяльності в банках України», Постанова Правління НБУ «Про затвердження Положення про порядок формування та зберігання обов'язкових резервів банками України та філіями іноземних банків в Україні».
Реорганізація	ЗУ «Про банки і банківську діяльність»
Ліквідація	«Про банки і банківську діяльність», «Про фонд гарантування вкладів фізичних осіб», Положеннями «Про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів», «Про застосування Національним банком України заходів впливу за порушення банківського законодавства», Цивільний кодекс України.

Джерело: складено за [31]